

**vakblad voor
informatieprofessionals**

01

Kennis en
vaardigheden

Survivalkit

02

On- en offline onderwijs

**Blended
learning**

03

12 raakvlakken

**Bibliotheken
en MOOC's**

04

Kennis- en leerprocessen
faciliteren

Alliade

**Onderwijs
special**

Je wilt meer uit je loopbaan halen, jezelf ontwikkelen...

hoe pak je dit aan?

Marious Weening-Landman Consultant

Ik begeleid je graag

Nieuwsgierig geworden?
Scan QR code voor meer informatie
of kijk op www.ingressus.nl

INGRESSUS

Naast onze personeelsdiensten zijn we ook gespecialiseerd in
Support | Mediaservice | Metadata

Meer weten:

010 206 02 60 | info@ingressus.nl | www.ingressus.nl

2014 09

REDACTIONEEL

Verandering

Het onderwijs staat maar zelden stil en als het al gebeurt is het maar voor even. Wanneer instellingen voor cultureel erfgoed en andere kennisorganisaties willen inspelen op die snelle veranderingen kunnen zij zich geen afwachtende houding permitteren. Maar welke ontwikkelingen zijn nu werkelijk relevant, en welke kunnen worden afgeschreven als een hype? Kunnen bibliotheken echt iets met MOOC's? Valt er nog eer te behalen aan e-learning?

En wat is er toch allemaal aan de hand met de opleidingen voor informatieprofessionals? De IDM-opleidingen in Nederland zijn in transitie, wetenschappelijke bibliothekopleidingen dreigen te verdwijnen of te worden opgeslokt. Is dat reden om ons zorgen te maken, of zijn we hier gewoon getuige van noodzakelijke veranderingen? Het artikel 'Kennis en kunde van informatieprofessionals' sluit daar mooi op aan: wat is belangrijker in ons werk: vakkennis of vaardigheden? De redactie vroeg bij tien collega's in het veld naar de survival skills voor informatieprofessionals. Verandering is ook de rode draad in deze onderwijsspecial. Ook in de eigen gelederen blijft niet alles bij het oude: drie redactieleden nemen afscheid van uw vakblad, drie nieuwe zullen hun plaats innemen. Natuurlijk zien we om en bedanken we; we kijken echter ook vooruit en heten welkom. Op naar een nieuw, leerzaam jaar!

Edwin Mijnsbergen
redactie@informatieprofessional.nl

ONDERWIJSSPECIAL

10 Edwin Mijnsbergen Einde opleidingen Informatie- en Bibliotheekwetenschap?

De universitaire opleidingen voor informatiebeheer, zowel in Nederland als in Vlaanderen, staan onder druk.

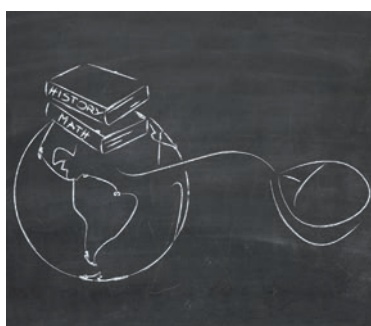
12 Archief Ateliers in bedrijf

Het Platform voor Archiefonderwijs en onderzoek is in september gestart met Archief Ateliers, een nieuwe vorm van onderwijs. De eerste indrukken.

16 Matthijs van Otegem Survivalkit voor informatieprofessionals

Wat moeten informatieprofessionals tegenwoordig kennen en kunnen? De redactie van IP vroeg bij tien collega's in het veld naar dé survival skills.

22 Wilfred Rubens 7 E-learningtrends

E-learning is de verzamelnaam voor (gestuurd en zelfgestuurd) leren met behulp van de mogelijkheden die ICT biedt. Wilfred Rubens bespreekt zeven trends.

24 **Peter Becker en Andries Hiskes** Informatievaardigheden trainen via blended learning

De opleiding IDM van de Haagse Hogeschool heeft het klassikaal onderwijs in informatievaardigheden vervuld voor 'blended learning'. Wat is het en wat zijn de ervaringen?

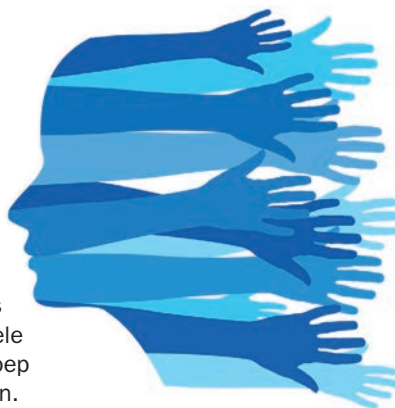

26 **Alice Doek** 12 redenen waarom MOOC's relevant kunnen zijn voor bibliotheken – en andersom

Bibliotheken en MOOC's (Massive Open Online Courses) hebben raakvlakken. De redactie telde er twaalf.

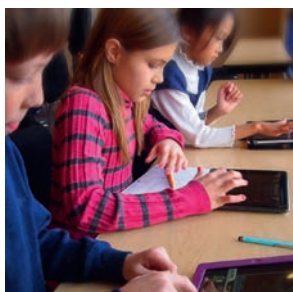
28 **Bauke Jousma** Kennis- en leerprocessen faciliteren

Een sterkere verbinding tussen vakbibliotheek, kennismanagement/onderzoek en opleidingen kan medewerkers ondersteunen in hun professionele ontwikkeling. Reden voor Zorggroep Alliede om in kennis te investeren.

30 **Saskia Brand-Gruwel** Onderwijs in informatievaardigheden

De samenwerking tussen mediathecaris / bibliothecaris en docenten is essentieel bij de lessen informatievaardigheden voor leerlingen en studenten. Saskia Brand-Gruwel geeft handvatten om dit curriculum vorm te geven.

COLOFON

IP is samen met InformatieProfessional.nl het onafhankelijke platform voor de informatiespecialist van vandaag en morgen. De lezers werken in de informatie-, bibliotheek-, archief- en erfgoedwereld.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (18de jaargang) van Uitgeverij IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18, 2772 TR Voorburg, tel. 06-44 09 19 85, e-mail redactie@informatieprofessional.nl.

uitgever

Peter van Gorsel.

redactie

Maarten Brinkerink, Alice Doek, Wilbert Helmus, Frank Huysmans, Alice de Jong, Evelien de Jonge, Marieke Kramer, Andrea Langendoen, Pepijn Lemmens, Leen Liefsoens, Edwin Mijnsbergen (nieuwsredacteur), Paul Nieuwenhuysen, Ronald de Nijs (eindredacteur), Mattheijs van Otegem, Eric Sieverts en Ans ter Woerden.

vormgeving

Eric van den Berg, egfvdberg@upcmail.nl, Tom van Staveren, graphicisland@upcmail.nl.

medewerkers aan dit nummer

Peter Becker, Saskia Brand-Gruwel, Andries Hiskes, Bauke Jousma, Niall MacKellar, Wilfred Rubens en Raymond Snijders.

redactieadviesraad

Drs. P. Evers, drs. C. Groeneveld (voorzitter), prof.dr. J.S. Mackenzie Owen.

abonnementen

IP verschijnt 9x per jaar, niet in januari, juli en augustus. Voor abonnementsprijzen en andere informatie zie InformatieProfessional.nl.

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren in blad of op de site: Uitgeverij IP, tel. 06-44 09 19 85.

Het verlenen van toestemming tot publicatie in dit tijdschrift strekt zich tevens uit tot het in enigerlei vorm elektronisch beschikbaar stellen.

RUBRIEKEN

06 **Nieuws**

15 **Column** Eric Sieverts

34 **Datavisualisatie** Interview met designer Moritz Stefaner

37 **Lifhacking** Referenties en pdf's organiseren

38 **Recht op informatie** Linken is echt niet link

40 **Professional in het nieuws** Jantien Stoter

41 **Mensen** Jelke Nijboer

42 **Column** Frank Huysmans

Het volgende nummer van IP verschijnt 29 januari. Bijdragen voor dit nummer zijn welkom tot 12 januari.

GO opleidingen

Cursusagenda januari 2015

05/01	Zoeksystemen voor bibliotheek & internet	GAAT ZEKER DOOR
07/01	Ontsluitingsmethoden voor digitale informatie	GAAT ZEKER DOOR
12/01	Informatievaardigheden III	GAAT ZEKER DOOR
13/01	Digitale Dossiervorming	GAAT ZEKER DOOR
13/01	Optimalisatie van Zaakgericht Werken	
15/01	Content Curation	
15/01	Introductie Zaakgericht Werken	
20/01	Introductie Informatiemanagement	
21/01	Internet resources voor onderzoek en advies	
22/01	Informatiebeleid in de praktijk	GAAT ZEKER DOOR
23/01	Introductie Sharepoint	
26/01	Didactiek I	GAAT ZEKER DOOR
27/01	Langdurig bewaren van digitale documenten met PDF/A	

Meer informatie: goopleidingen.nl/agenda of 070-3512380

Boekenlandschap

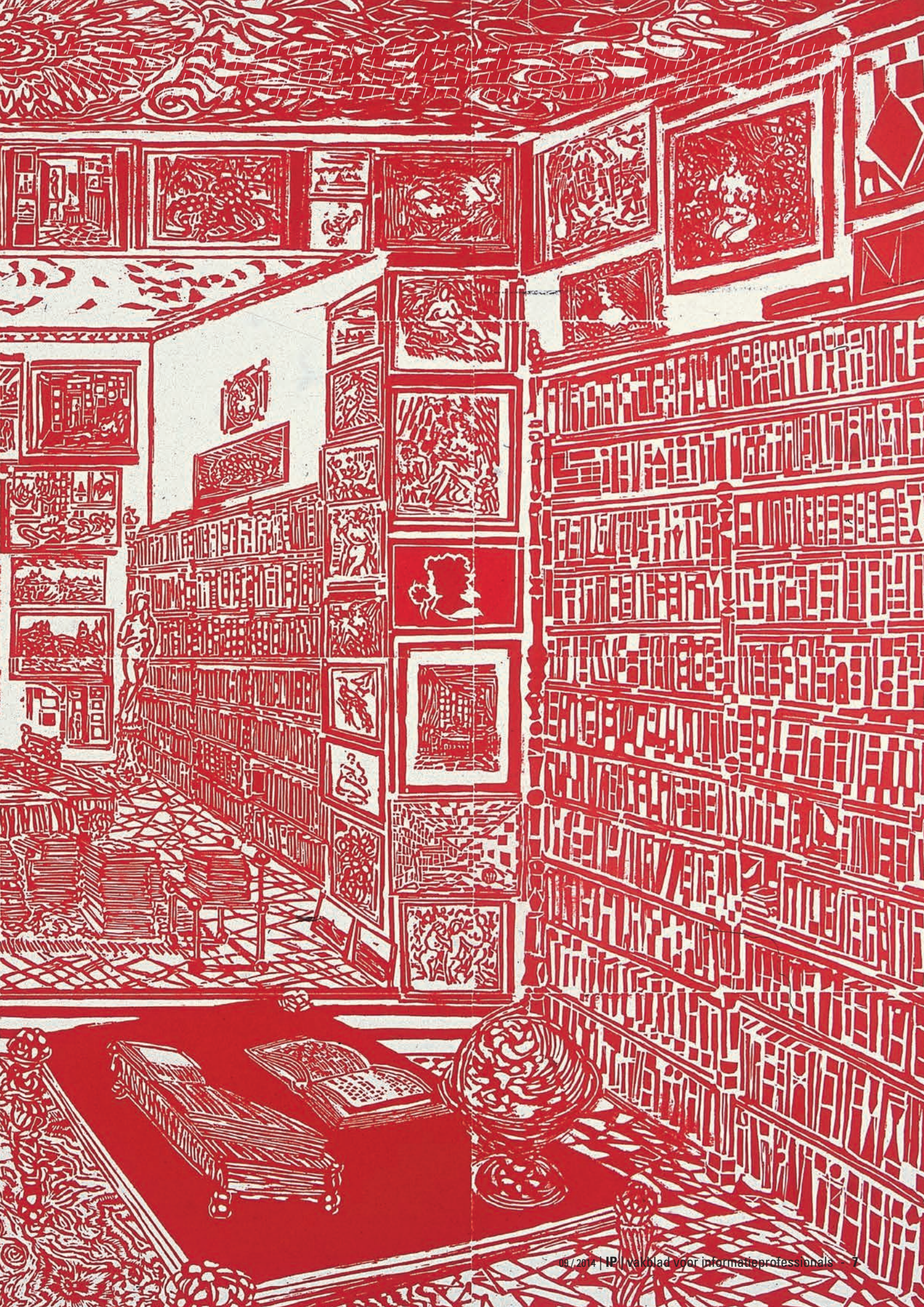
Onder de titel 'Boekenlandschappen, Onbegrensde Verzamelingen' presenteert Breda's Museum een overzichtstentoonstelling van het werk van de Brabantse kunstenaar Jan de Bie (1946). 'Jan de Bie tekent, schildert of snijdt geen polders na, geen duivenhokken, geen oude bibliotheken, zoals die

van Troyes, geen foto van James Joyce die in het Parijs van de jaren dertig op bezoek is bij de dames Beach en Monnier, bij boekhandel en uitgeverij Shakespeare & Company,' aldus Harry van Boxtel in de gelijknamige, bij de tentoonstelling behorende publicatie. 'Jan de Bie laat alles opnieuw ontstaan

en plaatsvinden vanuit de hem zo typerende blik op de wereld, op papier, op doek, op een plank. Hij herbouwt en verbouwt wat wij allemaal wel eens gezien hebben tot beelden die door en door bezeten en doordrongen zijn van De Bie.' Te zien tot 9 februari 2015. www.breda-museum.nl

Beeld: © Jan de Bie

Jan de Bie, 'Jacob Campo Weyerman te gast in Engeland', houtdruk, 2002

Greg Notess

Greg Notess en Piek Vossen op VOGIN-IP-lezing

Online Searcher-auteur Greg Notess en hoogleraar Computationale Lexicologie Piek Vossen zijn de keynotesprekers op de VOGIN-IP-lezing op 26 maart 2015 in de OBA.

'Zoeken op het web verandert steeds,' zegt Greg Notess, die al meer dan twintig jaar schrijft voor het vakblad *Online Searcher* (voorheen *Online*). 'Door de toenemende nadruk op graphic search, kennisentitei-

ten en gestructureerde data zijn steeds meer zoekresultaten niet alleen afkomstig van webpagina's maar ook van grote kennisbanken.'

In zijn keynote neemt Notess, die werkt als reference libra-

rian en doceert aan de Montana State University, de toehoorder mee langs Google's Knowledge Graph, Knowledge Vault, Bings Snapshots en de op graph-search gebaseerde zoeksystemen van bijvoor-

beeld Facebook en Wolfram Alpha. Notess zal laten zien hoe al deze initiatieven met elkaar verbonden zijn en hoe ze de zoekmachines helpen vragen te beantwoorden – en soms ook niet.

Q & A

Tijdens het Jaarcongres van KNVI | NVBA | SOD op 18 november jl. heeft het Brabants Historisch Informatie

Centrum (BHIC) de allereerste IVI Award gekregen voor zijn website Het geheugen van Brabant. De prijs heeft als doel innovatie in de informatiebranche te stimuleren. Christian van der Ven, coördinator dienstverlening bij BHIC, vertelt.

De vernieuwde website 'Het geheugen van Brabant' is in juni gelanceerd en valt nog geen half jaar later al in de prijzen.

'Klopt, die prijs lijkt snel gescoord! Maar in werkelijkheid zijn er natuurlijk al meerdere jaren van hard werken aan voorafgegaan. Niet alleen aan de site, maar vooral aan community building.'

Wat is jouw betrokkenheid bij de site?

'Van de eerste gedachte tot de laatste pixel ben ik betrokken geweest bij de ontwikkeling daarvan. Specifiek

houd ik me bezig met de digitale dienstverlening die langs allerlei kanalen loopt, dus ook via de website, oud en nieuw en alle versies daar tussen in.'

De jury was zeer te spreken over de interactieve, digitale (samen)werking tussen bezoeker/onderzoeker en archivaris. Is die (samen)werking een nieuw aspect van de site?

'Nee hoor, die was er al langer, maar de nieuwe site ondersteunt deze groeiende samenwerking op veel meer fronten. En bovendien zijn zowel de samenwerking als de resultaten daarvan nu voor iedereen een stuk zichtbaarder. Dat werkt stimulerend en versterkend.'

Wat zijn andere, in het oog springende veranderingen van de site?

'Een greep uit de reacties van gebruikers: sterk verbeterde werking op mobiele apparaten, meer ingangen op alle lokale verhalen, veel betere (grotere!) weergave van historische foto's, overzichtelijker presentatie van archiefbronnen en makkelijk zelf dingen kunnen regelen via je "Mijn BHIC"-profiel.'

Jullie site is een inspiratiebron voor de landelijke infrastructuur, aldus het juryrapport. Wat zou je andere archieven willen meegeven?

Piek Vossen

Als tweede keynotespreker zal Piek Vossen, hoogleraar Computationele Lexicologie bij de VU, ingaan op de ontwikkelingen op het snijvlak van search en big data. Tussen deze twee keynotes in kunnen

de deelnemers zowel 's ochtends als 's middags kiezen uit kortere lezingen en diverse workshops. De VOGIN-IP-lezing vindt plaats in de OBA in Amsterdam. vogin-ip-lezing.net <

'Stel je gebruiker centraal. Nee, stel je gebruiker centraal. Nee echt, stel je gebruiker echt centraal! De gebruiker komt naar je site om iets te doen, niet voor jou of je toeters en bellen. Voordat ook wij dit advies maximaal hebben opgevolgd is trouwens nog een goede weg te gaan.'

Kun je nog iets over het team vertellen? Met hoeveel mensen werken jullie aan de website?

'Vrijwel iedereen van het BHIC is op een of andere manier betrokken bij de site en de dienstverlening eromheen. Sommige collega's beheren bijvoorbeeld de databases, anderen reageren op de forums of houden contact met verhalenschrijvers. We werken ook meer aan de community dan aan de website. Meer aandacht voor mensen dan voor knoppen.'

De prijs bestaat uit 12.500 euro aan innovatiesupport. Hoe gaan jullie deze prijs inzetten?

'Aan de IVI Award hebben zich een aantal innovatieve partners verbonden. Wij zijn erg benieuwd naar hun ideeën over hoe we als BHIC nog effectiever kunnen worden in onze manier van (samen)werken. Slim advies over hoe we onze community verder kunnen laten groeien en bloeien, dat is altijd welkom.'

#IPLINGO

Biohacking

Door: Edwin Mijsbergen

In november haalde de Nederlandse ondernemer Martijn Wismeijer het internationale nieuws omdat hij tijdens het congres IT Innovation Day in elke hand een NFC-chip had laten injecteren. Met de chips, onder de huid aangebracht, kan Wismeijer draadloos verbinding maken met zijn telefoon, tablet of laptop. Momenteel gebruikt hij de technologie alleen nog maar om 's ochtends zijn wekker uit te doen, maar binnenkort wil hij de chips ook inzetten om speciale sloten op de deuren van zijn huis te kunnen openen, en om te betalen met bitcoins (elektronisch geld).

In vrijwel alle artikelen wordt Wismeijer omschreven als een voorstander van 'biohacking', met de korte verklaring dat dat zoiets is als het versmelten van gadgets en het menselijk lichaam. Die omschrijving doet echter nauwelijks recht aan de werkelijke betekenis van het begrip. Het implanteren van technologie in het lichaam is slechts een onderdeel van biohacking, dat je eerder moet zien als een beweging die de maakbaarheid van het leven onderzoekt, onder meer door het aanpassen van genetisch materiaal. Het kan ook staan voor doe-het-zelf lichaamsonderzoek op basis van combinaties van voedingsleer met medische en elektronische technieken.

De term biohacking wordt in de Verenigde Staten al min-

stens vier jaar gehanteerd, in Nederlandse kranten zie je het woord sporadisch opduiken sinds 2012. Dat betekent niet dat het concept ook pas sinds dat jaar bestaat, zeker niet als het gaat om het daadwerkelijk koppelen van techniek met het menselijk lichaam. In 1999 leek het nog pure sciencefiction, toen regisseur David Cronenberg de hoofdrolspelers van zijn film *eXistenZ* liet rondlopen met een 'pod' (een organische variant van een spelcontroller) in hun ruggenwervel, maar een paar jaar later, in februari 2006 stuitte ik al eens op een artikel in *The Financial Times*, over het Amerikaanse bewakingsbedrijf Citywatcher, dat bij twee medewerkers een identificatiechip had geïmplant. Toen stond erbij dat het voor zover bekend de eerste keer was dat een werkgever zijn medewerkers aan die vorm van identificeren onderwierp. Je zou kunnen zeggen dat er in acht jaar tijd nog niet veel is veranderd als het gaat om de acceptatie van chips implanteren. Zoveel mensen lopen er tenslotte nog niet rond met een chip-implantaat. Maar google op het onderwerp en je zult verbaasd zijn over alle informatie die hierover is te vinden, en over alle ontwikkelingen. Het zou rond 2020 zomaar eens gemeengoed kunnen zijn. <

Edwin Mijsbergen is
nieuwsredacteur van IP.

Opleidingen Informatie- en in Nederland en Vlaanderen

De universitaire opleidingen voor informatiebeheer, zowel in Nederland als in Vlaanderen, staan onder druk. Zo zet de Universiteit Antwerpen een streep door de opleiding Informatie- en Bibliotheekwetenschap. En in Nederland schuift de studie meer op richting de informatiesamenleving in algemene zin, inclusief journalistiek.

Door: Edwin Mijnsbergen

Toen afgelopen oktober bekend werd dat de Universiteit Antwerpen (UA) plannen had om de opleiding postacademische vorming (PAVO) Informatie- en Bibliotheekwetenschap (IBW) te schrappen, ontstond er een storm van protest binnen de Vlaamse bibliotheeksector. Eerst liet de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie vzw (VVBAD) haar ongenoegen blijken in een brief aan de rector en de Raad van Bestuur van de universiteit. En een week later startten studenten van de opleiding de online petitie 'Red postgraduaat IBW aan de UA' (zie tinyurl.com/pwcknrf), die in korte tijd meer dan 1700 steunbetuigingen en tientallen emotionele reacties opleverde. Ook elders werd er kritisch gereageerd op de plannen, onder meer op Facebook, Twitter en LinkedIn. Aanvankelijk was niet duidelijk in hoeverre de plannen om de opleiding op te heffen al concreet waren, maar op 5 november, een dag na het overhandigen van de 1730 handtekeningen door de studenten IBW, publiceerde de Universiteit Antwerpen een persbericht dat weinig ruimte liet voor twijfel: 'Het postgraduaat in de informatie- en bibliotheekwetenschap houdt na volgend academiejaar op te bestaan.

"We kunnen niet anders", legt rector Alain Verschoren uit. "De universiteit moet besparen, anders komt het basisaanbod in gevaar."

De opleiding IBW, die bestaat sinds 1983, is de enige universitaire opleiding voor informatiebeheer en bibliotheken in Vlaanderen. De opleiding levert jaarlijks meer dan zestig academisch opgeleide bibliothecarissen af, die volgens velen meestal snel werk vinden binnen de Belgische bibliotheeksector. Omdat de voortekenen gunstig waren (de Vlaamse academische overheid liet op dat moment weten vanaf 2016 extra te willen investeren in de opleiding) werd in het voorjaar van 2014 een traject opgestart om IBW te transformeren tot een volwaardige, eenjarige master. Dat traject werd later dit jaar gestaakt; de UA besloot de masteraanvraag voor IBW uiteindelijk toch niet in te dienen.

Bezuinigingen

Maar waarom kan de UA niet anders dan IBW opheffen, en hoe definitief zijn de plannen nu werkelijk? IP sprak hierover met rector prof. dr. Alain Verschoren. Volgens hem was de universiteit door noodzakelijke bezuinigingen sowieso al gedwongen om keuzes te maken,

maar tot op heden kon IBW in ieder geval nog rekenen op een flinke subsidie van de Provincie Antwerpen. De provincie besliste onlangs echter de subsidie niet langer toe te kennen. Dat maakte de financiële druk op de schouders van de universiteit te hoog. 'Het komt erop neer dat de Universiteit Antwerpen voor iedere student IBW 4000 euro moet bijbetalen. Als je dat jaarlijks moet doen voor 60 tot 80 studenten, kom je uit op een bedrag dat niet te verantwoorden is,' aldus Verschoren.

Volgens de rector is het besluit om te stoppen met het postgraduaat definitief, maar wordt er ondertussen wel gekeken naar alternatieven. 'Het besluit wordt formeel pas genomen in december, tijdens het vaststellen van de begroting voor 2015 door de Raad van Bestuur, maar het besluit staat wel vast. Dat betekent echter niet dat ik stilzit. Ik ben met rectoren van de andere Vlaamse universiteiten in overleg over de mogelijkheid gezamenlijk een volwaardige master Informatie- en Bibliotheekwetenschap in te richten, zodat we de hoge kosten daarvan (denk bijvoorbeeld aan het salaris van vier professoren) kunnen verdelen. Een eventuele samenwerking met Nederlandse onderwijsinstellingen is ook niet uitgesloten.'

Verschoren vindt de hoeveelheid protesthandtekeningen van de petitie indrukwekkend, maar die was niet van invloed op de besluitvorming. Grappend: 'Als iedere ondertekenaar 200 euro zou hebben betaald zou het probleem zijn opgelost, maar dat is natuurlijk onzin. We ontkomen gewoon niet aan het maken van keuzes. Persoonlijk zou ik IBW ook graag behouden zien. Ik betreur de gang van zaken zeer.'

Een grote vergissing

Als de petitie één ding duidelijk maakte was het wel dat Alain Verschoren niet de enige is die de ontwikkelingen betreurt. De reacties van (oud-)studenten bij de online petitie zijn soms ongemeen fel. Saskia Scheltjens, faculteitsbibliothecaris Letteren

Bibliotheekwetenschap dreigen te verdwijnen

& Wijsbegeerte aan de Universiteit Gent en student IBW in 2001-2003, schrijft: 'Informatiebeheer is een vak dat specifieke vaardigheden vereist. Een gedegen opleiding is het minimum wat nodig is om kwalitatief werk te kunnen leveren. Dat is broodnodig in onze informatiemaatschappij die in de toekomst alleen maar in omvang en complexiteit zal toenemen. Willen we in Vlaanderen echt zo veel achterstand oplopen tegenover het buitenland waar deze opleiding op een volwaardig niveau wordt gedoceerd? Waarom kan de Vlaamse overheid dit niet specifiek ondersteunen? Dom dom dom...' Ook Patrick Vanhoucke, projectcoördinator bij de Vlaamse Gemeenschapscommissie en student IBW in 2009-2010,

verzucht desgevraagd: 'Het opheffen van de IBW-opleiding lijkt me een grote vergissing. Wat ik vooral onbegrijpelijk vind, is dat de Vlaamse overheid (het ministerie van Onderwijs dus) aan de bibliotheekopleidingen nooit het belang heeft toegekend dat ze verdienen. In 2001 stelde het nieuwe decreet Lokaal Cultuurbeleid (het decreet waar de openbare bibliotheken voortaan onder zouden vallen) geen opleiding meer verplicht. En er is natuurlijk het feit dat de IBW-opleiding nooit opgewaardeerd is tot een officiële master. Eenzelfde kritiek geldt overigens voor de graduaatsopleiding, die in mijn ogen opgewaardeerd zou moeten worden tot professionele bachelor.'

Vanhoucke vindt het 'allemaal heel erg pijnlijk voor Vlaanderen als je dit met het buitenland vergelijkt. Men heeft de mond vol over het afstemmen van het onderwijs op de noden van de arbeidsmarkt, maar dat lijkt hier dus allemaal geen rol te spelen. Kunnen we ons ongediplomeerde elektriciens, huisartsen, architecten of leerkrachten voorstellen? Ik dacht het niet. Maar een informatieprofessional heeft blijkbaar geen specifiek diploma nodig.'

Parallellen met Nederland

Ook Frank Huysmans, bijzonder hoogleraar Bibliotheekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam, ziet de ontwikkelingen met lede ogen aan. In een artikel op zijn website, 'Nieuwe competenties voor het informatievak?' (zie tinyurl.com/q33hg3m), gaat hij in op de ontwikkelingen rondom IBW in

Vlaanderen. Hij constateert dat het er in Nederland niet veel rooskleuriger uitziet: 'HBO-opleidingen Informatiedienstverlening en -management (IDM) worden samengevoegd met andere programma's tot bredere opleidingen die (hoopt men) meer studenten gaan trekken. En bij de enige academische opleiding aan de Universiteit van Amsterdam, Culturele informatiewetenschap, is een soortgelijke verbreding gaande. Omdat dalende inkomsten zullen gaan leiden tot drastische ingrepen in het opleidingsaanbod, moet worden gevreesd dat de masters Culturele informatiewetenschap en Archiefwetenschap het komend jaar nadrukkelijk onder het vergrootglas zullen worden gelegd.'

Gevraagd om een toelichting op de genoemde verbreding geeft Huysmans voorbeelden van de opleiding IDM binnen de Haagse Hogeschool, die onder de naam Information & Media Studies deel gaat uitmaken van een veel bredere opleiding hbo-ict. De bachelor Culturele informatiewetenschap aan de UvA krijgt definitief de naam 'Media en informatie'. Inhoudelijk zal de nadruk minder komen te liggen op bibliotheekspecifieke kennis en meer op de informatiesamenleving in algemene zin, inclusief journalistiek.

Verschuiving?

Huysmans verwondert zich over het feit dat de druk op de opleidingen Informatie- en Bibliotheekwetenschap alleen waarneembaar is in Nederland en Vlaanderen, en niet in andere landen. 'Het is best gek: ook in Groot-Brittannië wordt flink

gesneden in bibliotheekvestigingen, maar alleen in het Nederlandse taalgebied zie je die bezuinigingen eveneens terug in de opleidingen.'

Alle reacties op de opheffing van IBW roepen de vraag op of de informatie- en bibliotheeksector in Vlaanderen en Nederland inderdaad op achterstand wordt gezet ten aanzien van het buitenland, of dat hier slechts sprake is van een verschuiving naar opleidingen tot informatieprofessionals met andere competenties dan voorheen. Feit is in ieder geval wel dat veel professionals het verdwijnen van een traditionele bibliotheekopleiding zouden betreuren. Dat geldt ook voor beroepsorganisaties. Bruno Vermeeren, coördinator bij de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief & Documentatie vzw (VVBAD), laat weten dat zijn werkgever ook vindt dat er absoluut behoefte is aan een universitaire bibliotheekopleiding in Vlaanderen. De VVBAD gaat zich er in ieder geval hard voor maken: 'Wij hebben zelf naast de Universiteit Antwerpen ook de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) aangeschreven, met de vraag om nu een interuniversitair initiatief te nemen. We wachten momenteel nog even op een officiële reactie van beide instanties. Maar de signalen die we opvangen uit universitaire middens zijn hoopgevend. Als er inderdaad een nieuwe opleiding opgestart kan worden, is dat meteen ook een gelegenheid om na te denken over de inhoud ervan.'

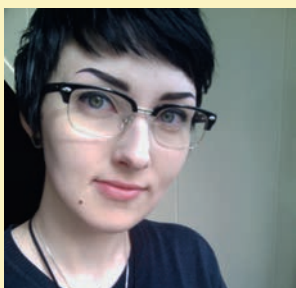
*Edwin Mijsbergen is
nieuwsredacteur van IP.*

Het Platform voor Archiefonderwijs en onderzoek is in september gestart met Archief Ateliers, een nieuwe vorm van onderwijs. Studenten en onderzoekers werken samen met professionals uit de dagelijkse werkpraktijk aan het oplossen van actuele vraagstukken in het archief- en informatiedomein.

FACTS & FIGURES

- > De ateliers zijn een initiatief van het Platform archiefonderwijs en -onderzoek (PAOO: Hogeschool van Amsterdam, Universiteit van Amsterdam en Reinwardt Academie) en worden ondersteund door Archief2020, Amsterdam Creative Industries Centre of Expertise. De Universiteit van Leiden doet ook mee.
- > In de ateliers werken tot nu toe 18 studentonderzoekers in het kader van hun afstudeerstage of -scriptie, 7 docentonderzoekers, 13 onderzoekers van de aangesloten praktijkinstellingen en 41 'volgers' uit het werkveld in brede zin.
- > Het gaat niet alleen om initieel onderwijs, de ateliers zijn ook een vorm van permanente educatie en van 'leren leren'. Elke vier à vijf weken is er een Open Atelier, waarin de onderzoekers input krijgen van elkaar, van incidentele participanten en van gastsprekers uit binnen- en buitenland.
- > Op www.archiefateliers.nl is te zien wat er is bereikt, wat er nog op de agenda staat en hoe je je kunt aanmelden voor een Open Atelier. Op 21 en 29 januari 2015 vinden de slotbijeenkomsten van beide ateliers plaats.

Archief Ateliers in bedrijf

Q & A

Mariam Heijne (1992) is vierdejaarsstudent van de voltijdstudie Cultureel Erfgoed bij de Reinwardt Academie (onderdeel van Hogeschool voor de Kunsten Amsterdam). Wat zijn haar eerste ervaringen met de Archief Ateliers?

Welk atelier volg je?

'Het atelier Documenteren van de Samenleving, gericht op de rol van de archivaris bij het vormen en verzamelen van bronnen over en uit de samenleving. Als stagiair bij Archief Eemland in Amersfoort ben ik een van de studentonderzoekers binnen dit atelier. Een studentonderzoeker voert zelfstandig onderzoek uit in de vorm van een stage of scriptie. Dit onderzoek sluit aan bij het thema van het atelier en kan daardoor als casus gebruikt worden.'

Hoe ziet een bijeenkomst van zo'n Open Atelier eruit?

'Tijdens een Open Atelier komen tussen de twintig en veer-

tig professionals, studenten en gasten bijeen in een van de stage-instellingen: het Stadsarchief Amsterdam, Streekarchief Midden-Holland in Gouda, Imagine IC in Amsterdam en Archief Eemland in Amersfoort. De vier studenten die hier stage lopen vertellen over de voortgang en plannen van hun onderzoek, waarop zij advies of vragen kunnen krijgen. Daarna volgt bijvoorbeeld een presentatie van een gastpreker of een discussie aan de hand van stellingen, uiteraard aansluitend bij het thema van het betreffende Open Atelier. Alles verloopt in een hoog tempo, want een Open Atelier duurt slechts twee uur. Na afloop geeft Theo Thomassen zijn college Vergelijkende Archiefwetenschappen aan de UvA-studenten in de stage-instelling. Gasten en onderzoekers kunnen hier ook bij aansluiten.'

Eerste indrukken?

'De eerste bijeenkomst in september vond ik heel spannend: er waren zoveel mensen aanwezig met veel meer kennis en ervaring dan ik. Als een van de vier stagiaires moet ik elke keer voor het publiek over mijn plannen en de voortgang ervan vertellen. Dan sta je dus echt in het middelpunt van de belangstelling! Inmiddels weet ik dat de studenten met hun verse kennis en open mind veel kunnen bijdragen aan de bijeenkomsten. Ik vind het ook goed dat er ruimte is voor discussie.'

Open Atelier in de Italiaanse zaal van
het Stadsarchief Amsterdam, 25 september

Belangrijkste lessen tot nu toe?

‘Het is heel belangrijk om met professionals uit verschillende disciplines te spreken en zo een richting te kiezen bij het ontwikkelen van een onderzoeksadvies. Ik heb ervaren dat er vanuit de verschillende disciplines soms heel verschillende antwoorden op een vraag worden gegeven – soms zelfs compleet tegenovergesteld. Wat doe je dan als student? Al die meningen en ideeën overwegen en datgene kiezen waarvan ik denk wat goed is, vanuit mijn eigen discipline – in mijn geval Cultureel Erfgoed. Het gaat erom dat je je keuze goed kunt onderbouwen.’

Voegen de ateliers iets toe aan het archiefonderwijs?

‘Tijdens mijn Minor Archieven bij de HvA lag de focus heel erg op theorie; ik zat vooral met mijn neus in de boeken. Bij de Archief Ateliers wordt op een meer filosofisch niveau gediscussieerd over vraagstukken in het werkveld, zoals de veranderende rol van de archivaris in een digitaal tijdperk. De ateliers voegen dus echt iets toe. Bovendien heb ik een interessant netwerk kunnen opbouwen.’

<

Ontdek uw carrièrekansen in ons opleidingsaanbod!

Leergangen

- Digitaal Informatiebeheerder
- Aankomend recordmanager
- Recordmanager
- Specialist elektronische Overheid

Open cursussen:

- Informatiebeheer op uw netwerkschijven
- Archiefselectie
- Kwaliteitszorg en risicomanagement
- Basiscursus informatiebeheer
- Workshop SharePoint
- Digitaal zaakgericht werken
- Digitale Vervanging

Onze opleidingen kunnen ook geheel op maat als **incompany training** worden gegeven.

Voor meer informatie en aanmelden:

www.vhic.nl/opleidingen

Download nu onze opleidingsspecial
via www.vhic.nl/opleidingsspecial

 -Faculty

VHIC | Polakweg 23 (Atlantisgebouw)
2288 GG Rijswijk

Nieuwe gezichten in redactie IP

Marieke Kramer, Pepijn Lemmens en Ans ter Woerds nemen afscheid als redacteur van IP

Maarten Brinkerink, Evelien de Jonge en Wilbert Helmus komen de redactie versterken

Maarten Brinkerink is projectleider Research & Development bij het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid. Daarvoor behaalde hij zijn MA Nieuwe Media en Digitale Cultuur aan de Universiteit Utrecht. Als redacteur zal hij speciale aandacht hebben voor onderwerpen als digitaal erfgoed en open cultuurdata. In zijn vrije tijd is Maarten actief als muzikant.

Wilbert Helmus combineert advieswerk met zijn parttime functie als makelaar erfgoedsoftware (Meertens Instituut en Stichting DEN). Hij geeft regelmatig gastcolleges en is gast-examinator bij de Reinwardt Academie. In de redactie brengt Wilbert kennis in over collectie- en kennismagement in culturele instellingen met specifieke

aandacht voor nieuwe businessmodellen.

Evelien de Jonge was de eerst afgestudeerde archivaris aan de Reinwardt Academie. Ze houdt zich bezig met actuele vraagstukken binnen gemeentelijke organisaties met betrekking tot de informatiehuis-houding. Haar interesse gaat uit naar de eisen die de voortschrijdende digitalisering en decentralisatie van overheids-taken stellen aan de inrichting van dynamische en semi-statische archieven.

Marieke Kramer verzorgde vanaf 2000 als nieuwsredacteur het nieuws voor zowel het blad als voor de site (die toen net live ging). Onder meer introduceerde ze de nog altijd bestaande rubriek Professional

in het nieuws. Het nieuwsredacteurschap combineerde ze met haar werk als zelfstandig projectleider en consultant voor de informatiesector. Na zeven jaar verruilde ze haar functie als nieuwsgager bij IP voor die van redacteur. In de daaropvolgende zeven jaar schreef Marieke voor blad en site onder andere over duurzame bibliotheken en museumbibliotheken en een serie (site)bijdragen over boeken in de beeldende kunst.

Ans ter Woerds vervulde naast haar redacteurschap van IP (sinds 2000) diverse bestuurs- en commissiewerkzaamheden in het vakgebied. Na bijna 35 jaar in het informatievak te hebben gewerkt, heeft Ans door de veranderde arbeidsmarkt haar focus verlegd. Ze werkt nu als

afdelingssecretaris op de Faculteit Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek aan de TU Delft. Omdat Ans de bibliotheekwereld is 'ontvlogen', stopt ze met haar redacteurschap voor IP. Ans schreef onder andere een geschiedenis van de beroepsvereniging NVB (nu KNVI).

Pepijn Lemmens werkt als digitaal specialist bij Het Nieuwe Instituut, voor architectuur, design en e-cultuur in Rotterdam. Hij heeft besloten zijn carrière een andere wending te geven en gaat zich meer richten op coaching en training. Zijn nieuwe werkgebied was voor hem reden om het redacteurschap bij IP te staken. Sinds 2012 publiceerde Pepijn onder andere over conservering van digital born art; ook schreef hij verschillende interviews. <

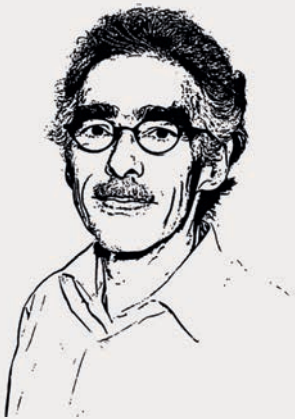
Een vak leren

‘Om het niveau van bibliothecarissen op te voeren is begonnen met de eerste opleiding tot bibliothecaris op hbo-niveau.’ Met die zin begon 14 oktober jl. een artikel in *De Ware Tijd – Dé krant die Suriname leest*. En dat artikel ging verder met de verzuchting dat de nood daar erg hoog was vanwege de vergrijzing, want ‘het is precies dertig jaar geleden dat de laatste bibliothecaris, afgestudeerd in Nederland, naar Suriname terugkeerde’.

‘Zelfstandig kennis opdoen en blijven zijn veel makkelijker geworden dan dertig jaar geleden’

Een opmerkelijk bericht nu in Nederland – met dertigmaal zoveel inwoners als Suriname – nauwelijks nog IDM’ers afstuderen. Net nu het reguliere hbo-onderwijsaanbod in Nederland eigenlijk alleen nog uit veel bredere opleidingen bestaat, waarin vaak nog maar een klein deel van de competenties van de ‘pure’ informatieprofessional aan de orde kan komen.

Opmerkelijk ook, omdat de universitaire opleidingen, zowel in Nederland als in Vlaanderen, al evenzeer in zwaar weer verkeren. Dertig tot veertig jaar geleden plachten al mijn vakgenoten die iets met wetenschappelijke informatie van doen hadden, nog een Opleiding tot Wetenschappelijk Bibliothecaris te volgen bij de Universiteit van Amsterdam. Jaarlijks zaten daar de collegezalen vol met meer dan zestig postdoctorale ‘studenten’. Die generatie is ook hier aan het vergrijzen en voor een deel al met pensioen. Voor de – overigens zeer enthousiaste en kundige – jonge generatie vakspecialisten bij universiteitsbibliotheken en hbo-mediatheken bestaat niet meer zo’n opleiding. Naast de kennis van hun eigen (oorspronkelijke) vakgebied, moeten zij de extra kennis over het informatievak – want dat is wel degelijk ook een vak – op andere manieren bij elkaar sprokkelen. Manieren daartoe zijn er natuurlijk wel, met modules en cursussen van GO opleidingen, met de VOGIN-cursus als het specifiek om zoeken gaat, en hier en daar nog wat gespecialiseerde instructies. Een module hier en een dagje daar; heel samenhangend is dat niet. Misschien goed voor levenslang leren, maar het voelt wat onbevredigend als je in een vak moet beginnen. En VOGIN en GO worden ook niet bepaald platgelopen door hordes cursisten. Maar misschien is zo’n complete opleiding niet altijd meer nodig. Met een goede (andere) vooropleiding is veel benodigde extra kennis bijeen te garen via incidentele cursussen, via congressen, via discussies op het web, via webinars en via kennisuitwisseling met collega’s. Zelfstandig kennis opdoen en blijven zijn veel makkelijker geworden dan dertig jaar geleden. En laat ik nu ook maar bekennen dat ik zelf nooit een formele opleiding in het informatievak heb genoten; ook dertig jaar geleden al niet. Toch is het met mij nog goed gekomen (geloof ik). Zelfs mag ik nu in Paramaribo anderen bijscholen. De eerste module – over toegankelijk maken van informatie – werd daar enthousiast ontvangen en was uiterst plezierig om te doen. En als u dit leest begin ik net aan de tweede, over ‘zoeken en vinden’. De harde kern van het informatievak hebben ze dan in elk geval gehad.

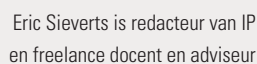

Eric Sieverts is redacteur van IP en freelance docent en adviseur

[illegible][illegible]

Maar misschien is zo'n complete opleiding niet altijd meer nodig. Met een goede (andere) vooropleiding is veel benodigde extra kennis bijeen te garen via incidentele cursussen, via congressen, via discussies op het web, via webinars en via kennisuitwisseling met collega's. Zelfstandig kennis opdoen en bijblijven zijn veel makkelijker geworden dan dertig jaar geleden. En laat ik nu ook maar bekennen dat ik zelf nooit een formele opleiding in het informatievak heb genoten; ook dertig jaar geleden al niet. Toch is het met mij nog goed gekomen (geloof ik). Zelfs mag ik nu in Paramaribo anderen bijscholen. De eerste module – over toegankelijk maken van informatie – werd daar enthousiast ontvangen en was uiterst plezierig om te doen. En als u dit leest begin ik net aan de tweede, over 'zoeken en vinden'. De harde kern van het informatievak hebben ze dan in elk geval gehad.

Opmerkelijk ook, omdat de universitaire opleidingen, zowel in Nederland als in Vlaanderen, al evenzeer in zwaar weer verkeren. Dertig tot veertig jaar geleden plachten al mijn vakgenoten die iets met wetenschappelijke informatie van doen hadden, nog een Opleiding tot Wetenschappelijk Bibliothecaris te volgen bij de Universiteit van Amsterdam. Jaarlijks zaten daar de collegezalen vol met meer dan zestig postdoctorale 'studenten'. Die generatie is ook hier aan het vergrijzen en voor een deel al

Survivalkit voor informatie- professionals

Waar draait het tegenwoordig om voor informatieprofessionals? Wat moeten zij kennen en kunnen? En hoe sluit dit aan bij de trends die onze collega's van human resources zien in hun vak? De redactie van IP vroeg tien collega's in het veld naar de survival skills voor informatieprofessionals.

Matthijs van Otegem *****

De trends in het informatieveld komen regelmatig in de kolommen van *IP* aan bod. We werken met linked open data, georefereren, social media, papierloos vergaderen, noem het en er zit een informatiecomponent aan vast. De explosieve toename van de hoeveelheid informatie, digitalisering... vanzelfsprekend hebben deze trends ook gevolgen voor de eisen die aan informatieprofessionals worden gesteld.

Daarnaast is er steeds meer aandacht voor de context waarin informatieprofessionals werken. Nu onze gebruikers de bibliotheek of het archief in de meeste gevallen op hun desktop hebben en niet meer naar een fysieke locatie hoeven te komen, worden vaardigheden om het contact met de klant op te bouwen en te onderhouden ook be-

langrijker. Anders vallen informatieprofessionals er gewoon tussenuit.

Deze trends stellen dus allemaal eisen aan informatieprofessionals. Maar als we willen weten waar het heen gaat met de competenties en opleiding van de informatieprofessional kunnen we in plaats van naar ons eigen vak ook eens kijken bij wat onze collega's bij human resource management (HR) als trends beschouwen. Waar denken zij dat het heen gaat komend jaar?

HR-trends

HR is bezig met een opmars van een formele administratieve functie naar een strategische rol in organisaties. Niet alleen in bibliotheken en archieven maar in elke branche gaan de veranderingen hard en zijn er aanpassingsproblemen. Strategisch personeelsbeleid, oftewel het vormgeven van deze strategische adviesfunctie, staat in de top-3 van onze collega's bij HR.* In een kenniseconomie zijn de medewerkers het nieuwe kapitaal en hoe kan een organisatie zich hierop onderscheiden? Wat moet je doen aan personeelsbeleid om de doelen van de organisatie te halen? Dit gaat veel verder dan de traditionele reorganisaties, meestal gedreven door financiële nood.

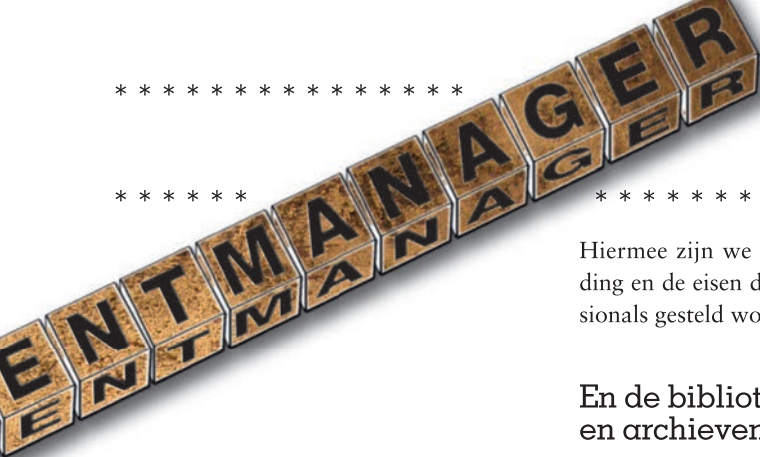
Steeds vaker dringt het besef door dat dit niet de manier is voor organisatieverandering: in plaats van eens in de paar jaar een grote reorganisatie zou het mogelijk moeten zijn om continu en veel geleidelijker te veranderen.

Een tweede trend is daarom dat er beweging mogelijk moet zijn om snel in te kunnen spelen op nieuwe ontwikkelingen. Een flexibele schil is het toverwoord. Om een kleine kern van medewerkers met een vast contract zit een groep met tijdelijke krachten die aangepast kan worden naar behoefte. Minder in economisch slechte tijden, groter als het voor de wind gaat of met andere vaardigheden als de organisatie een nieuwe koers inslaat. Soms hebben zij een tijdelijk contract, soms zijn het zzp'ers met kennis die tijdelijk nodig is.

Een derde trend is talentmanagement. Na de strategische koers en de mogelijkheid om hierop in te spelen is natuurlijk een beleid nodig om dit ook daadwerkelijk te kunnen doen: hoe ontwikkel je de kennis die nodig is om een volgende slag te maken? Een kenmerk hiervan is dat steeds meer organisaties uitgebreide interne opleidingstrajecten hebben. Het is niet vanzelfsprekend dat de opleiding het brevet verschaft voor een succesvolle carrière.

ERWIN LA ROI:

'De vakinhoud is sowieso al dichterbij de eindgebruiker zelf komen te liggen'

Hiermee zijn we weer terug bij de opleiding en de eisen die aan informatieprofessionals gesteld worden.

En de bibliotheken en archieven?

Hoe doen bibliotheken en archieven het op deze trends uit HR? Als ik om me heen kijk, is het vertrekpunt vaak niet al te gunstig. Doorgaans zit er weinig beweging in informatieprofessionals. Ze werken vaak lang bij dezelfde werkgever en wisselen zelden van branche. Het vaste contract wordt vaak als het hoogst haalbare gezien, de flexibele schil is er meestal niet. Als die er is, dan is deze meestal ingegeven uit financiële in plaats van strategische overwegingen.

Talentmanagement is doorgaans alleen weggelegd voor de grote instellingen. Zo had de Koninklijke Bibliotheek enkele jaren geleden een traineeprogramma en heeft UKB, het samenwerkingsverband van universiteitsbibliotheken en de KB, ook een eigen trainingsprogramma gehad. In internationaal verband is er het *young executives*-programma van LIBER. Binnen bedrijfsbibliotheken kunnen medewerkers meedoen aan het company brede talentprogramma als de organisatie tenminste groot genoeg is. Binnen de openbare bibliotheken en archieven ken ik geen dergelijk initiatief.

Nieuwe competenties

Waar draait het eigenlijk om voor de informatieprofessional anno nu? Vakkennis of vaardigheden? We vroegen tien professionals uit het informatievak wat ze belangrijker vinden.

Erwin la Roi, eigenaar van werving- en selectiebureau Hatch, kiest voor vaardigheden: 'De "vakinhoud" is sowieso al dichterbij de eindgebruiker zelf komen te liggen. We (de eindgebruiker) archiveren immers zelf al al onze e-mail in de juiste mappen, en zoeken onze weg in een documentmanagementsysteem. En bij vooruitstrevende organisaties slaan we al onze (project)informatie ook al op met de daarbij horende metagegevens. Al of niet automatisch. De IP'er is nu degene die al deze mogelijkheden faciliteert. Daarvoor is het meer dan ooit noodzakelijk dat hij leert wat die eindgebruiker wil. En als die eindgebruiker dat niet precies kan duiden, moet hij die eindgebruiker helpen met het nemen van

de juiste keuzes. Dat vergt vooral vaardigheden in de omgang met collega's. Vakinhoud komt dan op nummer twee.'

Ap de Vries, directeur van de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB), ondersteunt deze stelling: 'Het gaat er niet meer om dat je als informatieprofessional op een bepaald terrein meer kennis hebt dan anderen, maar wat je voor hen kunt betekenen.'

Toch zijn er ook andere geluiden. Harm Drent, manager Research & Market Intelligence bij Deloitte, stelt dat het meer dan ooit draait om de inhoud: 'De IP'er moet namelijk een serieuze gesprekspartner van de interne klant zijn. Om de gedachtegang van de interne klant te begrijpen, is kennis van de materie van essentieel belang. Tools en systemen zijn tegenwoordig redelijk *self explanatory* zodat de interne klant gemakkelijk zelf zijn weg kan vinden in het overweldigende informatieaanbod. De meerwaarde van de IP'er is gelegen in het beantwoorden van complexe vraagstukken, waarbij inhoudelijk kennis erg belangrijk geworden is.'

Onder de gevraagde informatieprofessionals is er een neiging naar vaardigheden boven inhoud, maar het is maar net welke kant je opkijkt. Volg je de trends van onze HR-collega's, dan lijken vaardigheden het belangrijkste. Meekunnen in de ontwikkeling van de organisatie, flexibel inspelen op de vraag van de klant, om zo een wezenlijke bijdrage te leveren aan de strategie van de organisatie als geheel. Als je kijkt naar de ontwikkelingen in het vakgebied, zijn de eisen aan de inhoud omhoog gegaan. Door de digitalisering kan iedereen zoeken en moet je beter zijn dan de rest. Hans Beek, informatiespecialist bij Stenden Hogeschool Leeuwarden, stelt dat zonder kennis van analoge informatiehuishouding de digitale informatiestromen niet goed te beheren zijn: 'zonder vakinhoud geen vaardigheden'.

AP DE VRIES:

'Het gaat er niet meer om dat je als informatieprofessional op een bepaald terrein meer kennis hebt dan anderen, maar wat je voor hen kunt betekenen'

HANS BEEK:

'Zonder vakinhoud geen vaardigheden'

MICHIEL NIJHOFF:

‘De IP’er is soms ook het historisch geweten van een organisatie. Hij verbindt de politieke, bestuurlijke context met de inhoud’

Survival skill

Voor je het weet is de informatieprofessional een alleskunner, het bekende zeldzame schaap met de vijf poten. IP vroeg daarom naar de unieke survival skill die de IP’er hoe dan ook nodig heeft.

Op dit punt was er een hoge mate van consensus die neerkwam op twee skills. In de eerste plaats zijn informatieprofessionals in staat om hun expertise te laten werken in de benodigde context. De vorm die dit aanneemt, is afhankelijk van de branche waarin de informatieprofessional werkt. Erna Winters, directeur Bibliotheek Kennemerwaard, ziet daarom graag nieuwsgierige informatieprofessionals. Volgens Michiel Nijhoff, bibliothecaris bij het Stedelijk Museum Amsterdam, is de informatieprofessional soms ook het historisch geweten van een organisatie. Hij verbindt de politieke, bestuurlijke context met de inhoud. Hij kan een probleem of vraag net zo lang analyseren en herformuleren totdat het antwoord binnen handbereik komt. Frans Smit, senior beleidsadviseur bij de gemeente Almere, kreeg onlangs te horen: ‘Je begrijpt altijd wat ons probleem is en vanuit je expertise kun je ons op een prettige, rustige manier bijstaan in het bedenken wat we moeten gaan doen. Het is daarom erg belangrijk dat je er bent.’

De tweede survival skill is het vermogen om je aan te passen en nieuwe mogelijkheden te creëren. Erwin la Roi noemt het ‘adaptievermogen’. Volgens Josje Calff, directeur van de UB van de Vrije Universiteit: ‘het vermogen om kansen te zien voor IP’ers als experts op het gebied van contentmanagement’. Zolang je kansen blijft zien voor nieuwe toepassingen van je expertise, blijf je telkens weer waarde toevoegen.

Betekenis voor de opleidingen

Ondertussen wordt het voor de opleidingen niet gemakkelijker om studenten voor te bereiden op deze snel veranderende pro-

fessie. Wat je vandaag leert, is misschien morgen alweer verouderd. Moet de opleiding zich nu richten op vaardigheden of kennis of allebei? Ap de Vries ziet veel in probleemgestuurd leren: ‘op praktijk gerichte opdrachten die zelfstandig en in samenwerking met collegastudenten dienen te worden uitgevoerd. Het resultaat van zo’n opdracht telt bij de beoordeling, maar evenzeer de aanpak ervan.’

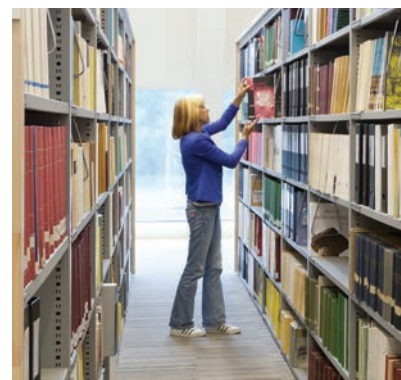
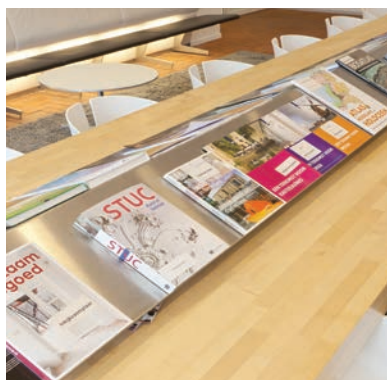
Wat betreft de inhoud lijkt het erop dat IT en informatiemanagement steeds meer naar elkaar toe groeien. IT is met een beweging bezig van de T van techniek naar de I van informatie. De techniek is steeds vaker buiten de deur gezet met applicaties en servers in de cloud. IT richt zich daarom steeds meer op de informatiearchitectuur. >

EEN BRON VAN KENNIS

adlib
an AXIELL product

Meer dan 2600 klanten gebruiken onze software wereldwijd, van academische collecties tot openbare bibliotheken!

Axiell ALM is een vooraanstaand leverancier van collectie management systemen voor bibliotheken, archieven en musea. Adlib Bibliotheek is een professioneel softwarepakket voor informatiemanagement, kennismanagement en catalogusbeheer en wordt gebruikt in tal van bibliotheken, mediatheken en documentatiecentra in o.a. het (hoger)onderwijs, de gezondheidszorg, juridische instellingen en bedrijven.

Adlib Bibliotheek is gebaseerd op internationale standaarden en beschikt onder meer over uitgebreide thesaurusfunctionaliteit en koppelingen met digitale media. Adlib Bibliotheek kan naadloos aangesloten worden op onze Archief- en Museummodules zodat één volledig geïntegreerd systeem ontstaat. Uiteraard kan Adlib Bibliotheek uitgebreid worden met diverse online services en onze uitleen-, tijdschriften- en bestelmodules.

AXIELL ALM Netherlands BV
Postbus 1436, 3600 BK Maarssen
Nederland

+31 (0)346 58 68 00
ALM.sales@axiell.com
www.axiell-alm.com

AXIELL
ARCHIVE, LIBRARY & MUSEUM

ALBERT VAN HARLING: 'IP'er dient vanuit processen/ketens naar informatie- management te kunnen kijken'

Een veld waar informatieprofessionals wel affiniteit mee hebben. Albert van Harling, teamleider DIV, I&A en Applicatiemanagement (DIA) bij de gemeente Westland, ziet hier een rol voor de opleiding: 'Het niveau is hbo/hbo+ geworden. De nadruk moet meer komen te liggen op het goed kunnen lezen van werkprocessen en de architectuurplaten en -principes die hieraan gerelateerd zijn. Ook dient er vanuit processen/ketens naar informatiemanagement gekeken kunnen worden. Op basis van deze invalshoeken maakt de ip'er zijn/haar adviezen, richt hij/zij het informatiemanagement in.'

Bettina de Jong, head Patent Analysis bij Shell, ziet geen duidelijk verband met de informatieopleiding. De technische kennis doen haar nieuwe collega's op door een universitaire studie en de informatievaardigheden worden vervolgens via een basis-

cursus op een goed startniveau gebracht. Pierre Meere, head of knowledge & collaboration KPMG: 'Ik haal mijn teamleden tegenwoordig overal vandaan, de ene keer heb ik een "technaut" nodig, de andere keer een hele sterke adviseur. Maakt me niet uit waar ze vandaan komen "as long as they get the job done".'

Een opleiding tot informatieprofessional hoeft niet op te leiden tot informatieprofessional en andersom kan iedereen informatieprofessional worden als hij of zij maar de juiste vaardigheden meebrengt. En vooral blijft bijleren: de echte talentmanager van jouw competenties ben je zelf. <

* In: *Performa*, Onderzoek HR Trends, pag. 14-15;
touchpoint.adp.nl/publicaties/hr-trends/

Matthijs van Otegem is redacteur van IP.

REACTIES VANUIT HET WERKVELD

Zet in op (communicatieve) vaardigheden

'Ik denk dat de informatieprofessional die het best in staat is zijn toegevoegde waarde duidelijk te maken en zijn expertise binnen de organisatie op juiste manier weet te "verkoppen", de meest rooskleurige toekomst heeft. Daarom worden aspecten als adviesvaardigheden, marketing & communicatie, storytelling, schrijven van doeltreffende nota's en klantgerichtheid steeds belangrijker.'

'Helaas zien we nog wel vaak dat informatieprofessionals kiezen voor "veiligheid"; liever een vakinhoudelijke cursus dan "iets" met communicatie en rollenspellen. Wij proberen deze situatie in onze opleidingsadviezen wel te veranderen. Een informatieprofessional kan zich juist onderscheiden van zijn collega's met goede (communicatieve) vaardigheden. Als je binnen een organisatie iets voor elkaar wilt krijgen, dien je een goed verhaal te hebben. Wie wel de juiste vak kennis heeft, maar niet het vermogen dit doeltreffend over te brengen is jammer genoeg toch vaak onzichtbaar binnen de organisatie. Neemt niet weg dat een informatieprofessional wel moet weten waar hij het over heeft. Anders valt hij, vroeg of laat, door de mand.'

Eric Kokke,
marketingmanager
GO opleidingen

Opleiding voor T-shaped professionals

'In september 2015 start de Haagse bachelor HBO-ICT waar IMS (Information & Media Studies, voorheen IDM) van de Haagse Hogeschool deel van uitmaakt. De opleiding leidt tot "T-shaped professionals" en beslaat het volledige ICT-domein op hbo-niveau door, naast IMS, ook vier andere studierichtingen aan te bieden. Deze professional beschikt over algemene ICT-kennis, professionele skills en kijkt over zijn specifieke vakgebied heen. Hij heeft het noodzakelijke "adaptievermogen", zoals Erwin la Roi in bovenstaand artikel aangeeft, en is gespecialiseerd in een van de studierichtingen.'

'Bij IMS staat ongestructureerde content van informatiesystemen centraal. Vanuit de beheerseisen van de content en de informatiebehoefte van de gebruikers richt de informatieprofessional/adviseur systemen in die bijdragen aan een snelle beschikbaarheid en vindbaarheid van betrouwbare informatie. Het technisch ontwerp en het bouwen van een applicatie besteedt hij uit.'

'Beheer van content vereist echter uitgebreide kennis en vaardigheden ten aanzien van toegankelijkheid, wetgeving, duurzaamheid en governance. De professional moet onder andere als leidinggevende veranderingen in organisaties vorm kunnen geven. Hij moet draagvlak creëren onder gebruikers én hij staat midden in het proces van stakeholders en management. Het is een noodzakelijke mix van kennis en vaardigheden: ze liggen duidelijk in elkaars verlengde.'

Willy van der Kwaak,
teamleider IDM/BIM (Business IT & Management)
bij de Haagse Hogeschool

100 YEARS
OF EXPERT-CURATED
CONTENT FOR 50 YEARS.

WE'RE THE STEWARDS OF
THE INFORMATION THAT
MATTERS MOST TO YOU.

CARING

FOR THE RESEARCH COMMUNITY'S MOST IMPACTFUL CONTENT

Web of Science™ connects scholarly content and researchers through citations and controlled indexing. For the past 50 years, we've curated databases spanning every discipline, so you know you're getting the most critical and regionally relevant information driving research around the world.

The global standard for finding and connecting scholarly content across disciplines and the globe, Web of Science is the only database that effectively translates the collective wisdom of the best researchers in each field into a dataset that makes that knowledge available to all.

Web of Science allows you to:

- **Benefit from cover-to-cover indexing** with an objective evaluation process to meet the highest standards
- **Use citation connections** to draw the full picture of the most reputable and impactful research in the scholarly community
- **Identify hidden patterns**, gaining insight into emerging research trends

Visit us at go.thomsonreuters.com/impactful
to learn about all of our offerings.

Omslagpunt al lang bereikt

E-learning is de verzamelnaam voor (gestuurd en zelfgestuurd) leren met behulp van de mogelijkheden die ICT, in het bijzonder internettechnologie, biedt. Maatschappelijke ontwikkelingen, veranderende opvattingen over leren en didactiek en technologische vooruitgang zorgen ervoor dat dit leren zich steeds verder ontwikkelt. Wilfred Rubens bespreekt zeven e-learningtrends.

Wilfred Rubens

Wilfred Rubens is werkzaam als projectleider en e-learning adviseur bij het Welten-instituut (Open Universiteit).

E-learning is alledaags geworden Je kunt e-learning tegenwoordig letterlijk bij de HEMA kopen. We maken vooral gebruik van online leren, in combinatie met fysieke bijeenkomsten. De mate waarin we online leren binnen ‘blended learning’ gebruiken, varieert echter sterk. Bovendien worden daarbij verschillende modellen toegepast. Je kunt ICT ‘op school’ gebruiken om mee te leren, of juist fysieke bijeenkomsten gebruiken om te werken aan opdrachten en voor discussies, terwijl lerenden instructies online bestuderen.

Kwaliteit van e-learning verbeterd We hebben in de loop der jaren, onder andere met vallen en opstaan en dankzij onderzoek, geleerd wat werkt en niet werkt op het gebied van e-learning. In vergelijking met tien jaar geleden is er meer aandacht voor

‘Sensortechnologie maakt het straks mogelijk rekening te houden met de gemoedstoestand en fysieke gesteldheid van lerenden’

de relatie tussen leerdoelen, leerinhouden, didactiek en technologie. Er is meer bekend over het belang van feedback, sociale verbondenheid of over de effecten van het gebruik van diverse media op de cognitieve belasting van deelnemers. Verder beschikken we over krachtige en gebruikersvriendelijke technologie zodat we bijvoorbeeld gemakkelijker screencasts kunnen maken of online simulaties laten maken. Daardoor is de kwaliteit van e-learning in de loop der jaren verbeterd.

E-learning inhoudelijk verbreed Een jaar of vijftien geleden, toen de term ‘e-learning’ net was gelanceerd, dachten we bij e-learning vooral aan online cursussen die lerenden in hun eentje volgden. Op een gegeven moment zijn aanbieders online leren gaan combineren met ‘contigu’ leren (waarbij mensen elkaar fysiek ontmoeten). Ver-

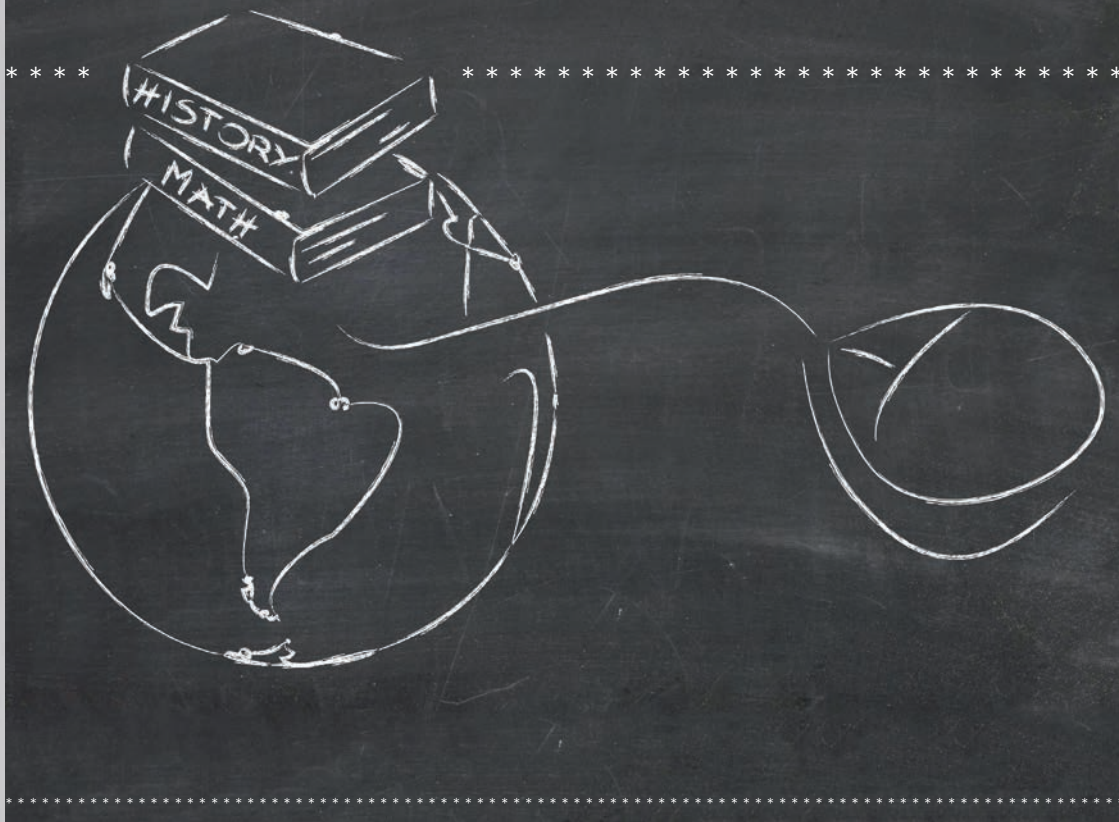
volgens worden saaie ‘pageturners’ steeds meer vervangen door interactieve leerinhouden waarbij de lerende ‘spelenderwijs’ – en ook samen met anderen – werkt aan kennis en vaardigheden. Daarnaast leren individuen dankzij sociale media op eigen initiatief, zonder dat er sprake is van afspraken met een organisatie. Lerenden leren dan informeel via bijvoorbeeld Twitter en YouTube. Als gevolg hiervan definiëren we ‘e-learning’ veel breder dan voorheen, en gebruiken we technologieën die oorspronkelijk niet voor leren bedoeld waren.

Gereedheidskist van docent rijk gevuld

In de loop van de jaren hebben docenten de beschikking gekregen over steeds meer leertechnologieën. Zo verzorgen we bij de Open Universiteit dankzij streaming video van hoge kwaliteit online masterclasses. Tien jaar geleden was dat onmogelijk, onder meer vanwege een gebrek aan snelle internetverbindingen. Dankzij online video werken lerenden via de Khan Academy deficiënties op het gebied van wiskunde weg. Dankzij badges voor het afronden van kleine leertaken prikkelen we de motivatie van lerenden om te leren.

Sociale media, ten slotte, maken het mogelijk om de interactie met lerenden te versterken, en om lerenden beter met elkaar op afstand te laten samenwerken. Ook kunnen zij eenvoudiger samenwerken met derden, zonder belemmerd te worden door een gesloten elektronische leeromgeving.

Opvattingen over leren en didactiek veranderen. Zo is er nu het inzicht dat lerenden actief aan de slag moeten met leerstof om effectief te kunnen leren. Ook hiervoor biedt ICT mogelijkheden. Denk bijvoorbeeld aan het gebruik van formatieve self assessments, waarbij lerenden zelf hun kennis testen en op basis van de resultaten hun verdere leertraject uitzetten. Onderzoek laat zien dat het gebruik van deze assessments effectief is voor het leerproces.

De rijkgevulde gereedschapskist van de docent bestaat daardoor niet alleen uit middelen, maar ook uit versnellers en 'enablers'. ICT versnelt niet alleen leerprocessen, zoals samenwerkend leren, maar maakt ook leeractiviteiten mogelijk die zonder ICT niet gerealiseerd kunnen worden (zoals Massive Open Online Courses).

Alomtegenwoordig, flexibel en mobiel leren

Draadloze netwerktechnologie, mobiele apparaten, cloud computing en sociale media stellen ons in staat altijd en overal te leren. Docenten hoeven ICT niet meer te reserveren om het te kunnen gebruiken binnen hun onderwijs. Ze zijn beter in staat om te beslissen wanneer zij wel en wanneer niet ICT willen gebruiken. Verder zijn lerenden beter dan ooit in staat om te leren binnen een context waarin zij het geleerde ook moeten toepassen. Dat geeft een forse impuls aan werkplek leren, vooral aan 'performance support'. Alomtegenwoordig leren zal vermoedelijk ook een impuls krijgen als ICT nog meer 'draagbaar' en onzichtbaar wordt (denk aan Google Glass – of diens opvolger – en de opkomst van smart watches).

Gepersonaliseerd leren Dankzij onder meer learning analytics en adaptieve technologie wordt leren meer gepersonaliseerd. Bij learning analytics wordt data over lerenden geautomatiseerd verzameld en geanalyseerd. De patronen die op die manier

zichtbaar worden, kunnen worden ingezet om persoonlijke leerpaden samen te stellen. De leertechnologieën zijn vervolgens in staat om meer rekening te houden met deficiënties, leerbehoeften, ambities, talenten en passies van lerenden, en zich aan te passen – 'to adapt' – aan de lerende. Sensortechnologie maakt het op termijn zelfs mogelijk rekening te houden met de gemoedstoestand en de fysieke gesteldheid van lerenden. Deze technologieën maken leren niet alleen meer flexibel, maar ook persoonlijker.

Vrij toegankelijk onderwijs Sinds een jaar of tien wordt er gepleit voor 'open education'. Onderwijsinstellingen zouden leermaterialen publiek toegankelijk moeten maken (ook gericht op hergebruik). Dankzij krachtige technologie is het zelfs mogelijk geworden om gratis online cursussen aan te bieden voor grote groepen belangstellenden: de zogenaamde Massive Open Online Courses. Onderwijsinstellingen kunnen tal van redenen hebben om deze zogenaamde MOOC's aan te bieden. Bijvoorbeeld vanwege ideële overwegingen, vanwege de marketing of om feedback te krijgen op de onderwijsinhoud. Er zijn echter ook beleidsmakers die verwachten dat MOOC's zullen leiden tot goedkoper onderwijs. Of de verwachtingen ten aanzien van MOOC's uitkomen, is nog maar de vraag. Zo hebben de meeste deelnemers aan MOOC's al een afgeronde opleiding

in het hoger onderwijs, en leiden MOOC's niet per definitie tot 'democratisering van kennis'. De ontwikkelkosten zijn verder aanzienlijk, terwijl de inkomsten vooralsnog meestal niet opwegen tegen de financiële baten. Ook zijn er nog steeds vraagtekens bij de kwaliteit van MOOC's.

Een aantal van deze ontwikkelingen is zonder meer positief. Tegelijkertijd roepen verschillende e-learningtrends ook vragen op, waarop we het antwoord deels nog schuldig moeten blijven. Zo kan het gebruik van mobiele technologie en sociale media voor leren erg afleidend werken. Denk aan de vele notificaties waar we dagelijks mee geconfronteerd worden terwijl we leren en werken. We zullen daar nog een modus in moeten vinden. Het gebruik van learning analytics en adaptieve technologie leiden tot vragen op het gebied van privacy, dataprotectie en het correct interpreteren van data.

We zullen op deze vragen antwoorden moeten hebben, negatieve aspecten tenietdoen en de kansen die ICT biedt voor leren nog meer benutten.

Verder lezen

Rubens, W. (2013). *E-learning. Trends en ontwikkelingen*. Middelbeers: Innodoks uitgeverij.

Informatievaardigheden trainen via blended learning

De opleiding Informatiedienstverlening en Informatiemanagement (IDM) van de Haagse Hogeschool heeft het klassikaal onderwijs in informatievaardigheden verruild voor 'blended learning': een combinatie van online leren en face-to-face onderwijs. Wat zijn de ervaringen?

Peter Becker en Andries Hiskes *****

Peter Becker en Andries Hiskes zijn beiden docent bij de opleiding Informatiedienstverlening en Informatiemanagement van de Haagse Hogeschool.

Nu onderzoek bij hogescholen een belangrijke plaats heeft ingenomen, investeren veel opleidingen in trainingen onderzoeksvaardigheden, waaronder literatuuronderzoek. De opleiding IDM van de Haagse Hogeschool verzorgde hiervoor enige jaren het onderwijsblok 'Desk-research'. Dit onderwijsblok was aanvullend aan de bibliotheekinstructies, aangezien deze noodzakelijkerwijs vaak kort zijn of beperkt blijven tot een korte online training. Uit onderzoek blijkt dat studenten die alleen een online training krijgen, lager scoren op een toets informatievaardigheden dan studenten die practicum in een lokaal hebben of een blended training hebben gekregen (afwisseling online leren en face-to-face onderwijs) (Kraemer, 2007).

Op basis van de ervaringen en genoemd onderzoek besloten we bij IDM om het

bestaande onderwijsblok geheel blended te maken. De verwachting daarbij was dat het onderwijs aantrekkelijker, effectiever en efficiënter zou worden. We ontwikkelden een onderwijsblok van tien weken waarin de studenten van alle opleidingen niet alleen leren om goede bronnen te vinden, maar ook om deze te beoordelen en op de juiste wijze te verwerken.

Blended learning

Gemeenschappelijk aan alle definities van blended learning is de afwisseling tussen online leren en klassikaal onderwijs en een variatie in werkvormen. Bij de ontwikkeling van het onderwijsblok hebben we ons gebaseerd op de uitgangspunten van Van-deput (2010) die stelt dat het bij blended learning bovendien gaat om 'active learning'. Daarmee bedoelt hij dat studenten worden geactiveerd om, ook online, zelf aan de slag te gaan en niet alleen informatie te consumeren (learning by doing).

Door de activerende werkvormen en de face-to-face bijeenkomsten blijven studenten gedurende het onderwijsblok betrokken bij de online lessen. Deze uitgangspunten betekenden bij de ontwikkeling dat er iets anders moest gebeuren dan het 'digitaliseren' van bestaand materiaal. Samen met een commerciële partij, Edumundo, zijn

we gaan nadenken over een totale transformatie van het onderwijs. Edumundo bouwde voor ons een platform dat zich kenmerkt door:

- > een beperkte hoeveelheid leesmateriaal en een flink aantal opdrachten;
 - > strakke sturing op de voortgang;
 - > game-element;
 - > een fraai vormgegeven en gebruiksvriendelijke interface.
- Voor de inhoud van het blok baseerden wij ons op de scoringsrubriek informatievaardigheden van collega Jos van Helvoort (2010). De competenties die daarbij een rol spelen zijn:
- > oriëntatie op het onderwerp;
 - > opzetten en uitvoeren van een zoekstrategie;
 - > kwaliteit van de primaire bronnen (boeken, artikelen, websites enzovoort);
 - > gebruik van secundaire bronnen (databanken, zoekmachines, portals, catalogi enzovoort);
 - > toepassing van de APA-regels voor citeren;
 - > analyse en vergelijking van artikelen;
 - > verwerking van de resultaten in een essay (synthese).

Naast bovengenoemde vaardigheden zijn er opdrachten voor het herkennen van wetenschappelijke teksten en het toekennen van relevante trefwoorden aan bronnen

'Studenten worden geactiveerd om, ook online, zelf aan de slag te gaan en niet alleen informatie te consumeren'

waarmee de bronnen op inhoud kunnen worden onderscheiden.

Aan de slag

In november 2013 werd het blok als keuzeblok uitgevoerd met 45 tweede- en derdejaarsstudenten van verschillende opleidingen, zoals huidtherapie, bouwkunde en information security management. Deze studenten bevinden zich in hun studie vlak voor hun stage- of afstudeeropdracht. Tweemaal per week was er een klassikale les, de rest van de tijd konden studenten zelfstandig werken via het platform.

Als docenten waren wij online beschikbaar om studenten op verzoek te begeleiden. Hoewel wij dus minder contactonderwijs verzorgden dan in de oude opzet, hadden wij door het online contact voldoende gelegenheid om op tijd bij te sturen als dat nodig was. De verandering was voor ons dan ook niet zo groot als het op het eerste gezicht lijkt. Wel moet je als docent bereid zijn om tussen andere werkzaamheden door tijd vrij te maken voor een contactmoment.

Naast de opdrachten op het platform moesten studenten ook een information review samenstellen: een verzameling beschrijvingen van wetenschappelijke literatuur die relevant is voor een bepaalde onderzoeksvraag. De studenten bepaalden zelf het onderwerp van onderzoek, meestal aansluitend op hun studie. Zo werd wetenschappelijke literatuur gezocht naar bijvoorbeeld zonnepanelen, acne en beveiligingssysteem.

Ervaringen

De studenten toonden zich enthousiast over de opzet, mede omdat ze hun eigen tijd konden indelen. Zo gaf 72 procent van de studenten aan dat het concept goed paste bij hun leerstijl. Het ontwerp van het onderwijsblok werd ook positief ervaren.

De belangrijkste kritiekpunten betroffen kleine technische problemen bij de start. Ook voor ons docenten pakte het positief uit. Wij waren minder tijd kwijt aan de uitvoering van het onderwijs dan in de oude vorm, waarbij sprake was van veel hoorcolleges en practica.

Naast de opgeleverde information review maakten de studenten een schriftelijk tentamen gelijkwaardig aan de oude opzet. Uit de behaalde scores bleek dat de schriftelijke toets significant beter was gemaakt dan in de voorgaande jaren.

Het onderwijs in informativaardigheden is in deze module aantrekkelijker, efficiënter en effectiever geworden. We hebben ook ervaren dat studenten een onderzoekende houding gingen aannemen.

Over de effecten op langere termijn kunnen nog geen harde uitspraken worden gedaan. Wel geven studenten enige tijd na afloop van het blok aan dat het geleerde ze erg heeft geholpen bij het schrijven van hun scriptie. De bibliotheek van de Hogeschool Rotterdam biedt de module inmiddels ook aan en andere instellingen hebben eveneens belangstelling getoond. <

Bronnen

-] Helvoort J. van 2010. A scoring rubric for performance assessment of information literacy in Dutch Higher Education. *Journal of Information Literacy*, 4(1), pp. 22-39. Retrieved January 20, 2014 from: tinyurl.com/pypf54
-] Kraemer, Elizabeth W Shawn. V. Lombardo, and Frank. J. Lepkowski (2007). The librarian, the machine, or a little of both: A comparative study of three information literacy pedagogies at Oakland University. *College & Research Libraries* 68
-] Vandeput, Luc (ed.) 2010. *Van e-learning naar geïntegreerd blended learning : Kernproject ENW-School of education*. Retrieved: January 5 2014 from: tinyurl.com/pzrmvhe

Onder Open Education verstaan we het streven om onderwijs voor iedereen toegankelijk te maken ongeacht vooropleiding of financiële middelen. Tegenwoordig dragen veel universiteiten en hogescholen hier wereldwijd aan bij door complete onderwijsmodulen gratis online beschikbaar te stellen als zogenoemde Massive

Open Education

Open Online Courses (MOOC's). Open Education betreft echter ook het delen van losse onderwijs-eenheden en leermaterialen, zogenoemde Open Educational Resources (OER). Iedereen kan dit

materiaal gebruiken voor het verrijken van het onderwijs of voor zelfstudie. Bekende sites zijn het Wikiwijsleermiddelenplein en de Khan Academy. Voor docenten zijn naast tijdsbesparing de kwaliteitsverbetering van het materiaal op basis van ontvangen feedback en communityvorming belangrijke voordelen.

12 redenen waarom MOOC's relevant kunnen zijn voor bibliotheken – en andersom

Volgens sommige onderwijskundigen vormen MOOC's (Massive Open Online Courses) een revolutie die het (universitaire) onderwijsbestel op zijn grondvesten zal doen schudden. Anderen vinden het gewoon een nieuwe vorm van distance learning. Hoe dan ook: bibliotheken en MOOC's hebben raakvlakken. We telden er twaalf.

Alice Doek *****

Onder een MOOC verstaan we sinds 2012 een op massale deelname ingerichte cursus, waarbij het materiaal via het web wordt verspreid. Het onderwijs bestaat uit een combinatie van video's/webcolleges, leestekst en digitale interactie via een discussieplatform tussen deelnemers, docenten en assistenten.

MOOC's zijn meestal gratis. Sommige beginnen op een tevoren aangekondigde dag, met de bedoeling om de vaak duizenden deelnemers op hetzelfde moment aan een eindtoets te onderwerpen. Bij andere kunnen deelnemers op elk moment instappen. De meeste MOOC's worden aangeboden door universiteiten, zelfstandig zoals Stanford University of via third party platforms als Coursera, Udacity of FutureLearn. In Nederland is er een MOOC-aanbod van de Universiteit van Amsterdam, TU Delft en Universiteit Leiden. Twee hogescholen starten in februari 2015 de eerste Nederlandse (maar niet-Nederlandstalige) hbo-MOOC, met als titel 'Biobased economy'.

Raakvlakken tussen bibliotheken en MOOC's

1 Een MOOC volgen kan overal. Dus ook in de bibliotheek, de plaats van rust, ontmoeting en samenwerking, de facilitator van online technologie. De bibliotheek kan ook iets extra's doen. Dit najaar bood

de New York Public Library aan duizenden deelnemers van de populaire MOOC 'Modern and contemporary American poetry' gelegenheid elkaar en de docent wekelijks te ontmoeten en spreken. De San Francisco Public Library biedt haar leners de keus uit driehonderd gratis online cursussen van Learn4Life en reserveert studieplekken in diverse filialen, speciaal voor dit doel.

2 Bibliotheekmedewerkers kunnen via MOOC's kennis opdoen die nuttig is voor werk of loopbaan. Bijvoorbeeld via de New librarianship master class van David Lankes van Syracuse University iSchool of via The Hyperlinked Library van Michael Stephens en Kyle Jones.

3 Ondersteunende literatuur moet bij

voorkeur open access beschikbaar zijn. Veel MOOC's steunen flink op beeldmateriaal. De bibliotheek kan hier de rol vervullen van makelaar: zoeken naar spullen die vrij beschikbaar zijn, de grenzen van fair use verkennen en zonodig onderhandelen over toegang.

4 Bij de productie van een MOOC kan de bibliotheek behulpzaam zijn door videoapparatuur uit te lenen of zelfs een opnamestudio ter beschikking te stellen.

5 MOOC's worden geregeld aangeboden op third party platforms zoals Coursera. Dan speelt voor universiteiten de kwestie van *ownership of content*: net als bij wetenschappelijke artikelen is er het gevaar het eigenaarschap te verliezen aan een uitgever.

Verder lezen

- > Carmen Kazakoff-Lane: *Keeping up with MOOCs*. Maart 2014. tinyurl.com/pzbkmv3
- > Meredith Schwartz: Massive Open Opportunity: Supporting MOOCs in Public and Academic Libraries. *Library Journal*, Mei 2013. tinyurl.com/lacxkha
- > Paul Signorelli and Amanda Hovious: *Two takes on how massive open online courses (MOOCs) may affect librarians and library services*. Mei 2014. tinyurl.com/ng2e3cc
- > Curtis Kendrick en Irene Gashurov: *Libraries in the Time of MOOCs*. November 2013. tinyurl.com/pbldekz
- > *At a tipping point? Education, learning and libraries*, a report to the OCLC membership. 2014. tinyurl.com/pwawwov

MOOC MEE!

Cubiss organiseert onder de noemer MOOC MEE! Nederlandstalige MOOC's. Dit jaar stonden er drie op het programma: 'Ontluikend programmeren', '21ste eeuwse vaardigheden' en 'Poëzie in de jeugdliteratuur'. Het doel is dat docenten, leesconsulenten en mediacoaches hun competenties rondom mediawijsheid en jeugdliteratuur vergroten. Acht vragen aan Mirjan Albers, adviseur Educatie bij Cubiss.

Waarom hebben jullie voor deze vorm gekozen?

'Via een MOOC is het bereik groot en het sluit aan bij de hedendaagse manier van leren.'

Wat komt er zoal bij kijken?

'Veel! Denk aan het verzamelen van content, lesprogramma's opzetten en het systeem technisch en inhoudelijk vullen. En dan heb je nog zaken als social mediastrategie, PR en monitoring.'

Welke deskundigheid is nodig?

'Ervaring met e-learning zowel inhoudelijk, (e-)didactisch als technisch.'

Jullie hebben een deel van het werk uitbesteed?

'Via crowdsourcing hebben diverse experts meegewerkt aan de inhoud van MOOC MEE. In co-creatie vullen we de content van het desbetreffende thema van de MOOC.'

Hoe werven jullie deelnemers?

'Het voordeel van co-creatie is het grote bereik via dit netwerk. Via direct mail benaderen we de mogelijke deelnemers. Daarnaast zetten we onze site, LinkedIn en Twitter in.'

Hoeveel mensen maken de MOOC's af?

'Gemiddeld hadden we 350 deelnemers per MOOC. Ongeveer 85 procent maakt de MOOC af.'

Is er een toetsing aan het eind?

'In het huidige platform Blendspace kan er niet getoetst worden, maar het is zeker iets waar we achter de schermen mee bezig zijn. Net zoals het experimenteren met badges. Bij grote MOOC-aanbieders als Coursera kun je een badge verdienen indien je met goed gevolg een MOOC volgt. Die badge kan je op je LinkedIn-profiel plaatsen.'

Toekomstplannen?

'We gaan hiermee door! Volgend jaar organiseren we in elk geval drie nieuwe MOOC's.'

6 Bibliotheken kunnen zelf MOOC's maken en aanbieden bij het onderwijs in informativaardigheden. Bij Cubiss, een bibliotheekdienstverlener in het zuiden des lands, lopen op dit moment MOOC's over poëzie in de jeugdliteratuur (speciaal voor leerkrachten, PABO-studenten en mediacoaches) en '21ste eeuwse vaardigheden'. 'Ontluikend programmeren' is al achter de rug (zie ook kader).

7 Moeten bibliotheken hun licenties voor digitale bronnen uitbreiden naar MOOC-studenten? Een aparte IP-range reserveren om overbelasting te voorkomen en om gebruik te monitoren?

8 Welke rol speelt de bibliotheek in het preservareren van MOOC's? Niet alleen de video's en teksten, maar ook de user generated content zoals alle bijdragen aan discussiefora? En hoe dit te financieren?

9 Punt van zorg voor organisatoren is het grote uitvalspercentage. Het lijkt erop dat weinig deelnemers de MOOC tot het eind toe volbrengen, en dan nog grotendeels de mensen die al een diploma in het hoger onderwijs hebben. De vraag is geopperd of

dit ligt aan het gebrek aan ondersteunende diensten, zoals bibliotheken.

10 Een OCLC-onderzoek vond dat 64 procent van de ondervraagde deelnemers aan online cursussen na een studiegerelateerde webzoekactie uitkomt bij een website van een bibliotheek en dat daarvan 86 procent verder zoekt in catalogi, databases en andere door de bibliotheek verzamelde informatiebronnen. Dat kan een nieuwe doelgroep vormen.

11 Massale deelname aan MOOC's creëert data (learning analytics) over effectief online leren. De bibliotheek kan deze gegevens gebruiken om het onderwijs op het gebied van informativaardigheden effectiever te maken.

12 In de Verenigde Staten zijn er universiteitsbibliotheken die distance education librarians in dienst hebben. Zij coördineren bijvoorbeeld de literatuurvoorziening en werkzaamheden op het gebied van auteursrecht voor zowel docenten als deelnemers.

Alice Doek is redacteur van IP.

Alliade zet in op kennis

Een sterkere verbinding tussen vakbibliotheek, kennismanagement/onderzoek en opleidingen kan medewerkers ondersteunen in hun professionele ontwikkeling. Reden voor Zorggroep Alliade om te investeren in het verzamelen en verspreiden van kennis.

Bauke Jousma

Bauke Jousma is projectleider kennisplein bij Zorggroep Alliade, adviseur bij Scherp Zicht | werkversnellers en bestuurslid van het Noordelijk Informatie Netwerk NiN.

Zorgmedewerkers willen hun cliënten de beste zorg bieden. Deze zorg van hoge kwaliteit moeten ze leveren onder steeds hogere werkdruk. Complexe veranderingen in de zorg vragen om regelmatige (bij) scholing in de nieuwste inzichten en de laatste ontwikkelingen binnen het vakgebied. Hoe kan een intensievere verbinding tussen vakbibliotheek, kennismanagement/onderzoek en opleidingen medewerkers ondersteunen in hun professionele ontwikkeling?

Zorggroep Alliade (onder andere gehandicaptenzorg en ouderenzorg, ca. 9000 cliënten) zag de noodzaak voor verandering en koos ervoor om te investeren in het verzamelen en verspreiden van zorginhoudelijke kennis, onder meer door de ontwikkeling van een digitaal Kennis- & Leerplein. Ambitie? Zorginhoudelijke kennis die betrouwbaar is en overal beschikbaar voor medewerkers, dag en nacht, thuis en op de werkvloer.

Leren van elkaar

Zo'n vijf jaar geleden ontstonden binnen de organisatie de eerste ideeën over de aanpak van een aantal complexe kennisvraagstukken, zoals: waarom willen/moeten we steeds het wiel opnieuw uitvinden rondom zorgvraagstukken? Hoe kunnen we meer leren van kennis en ervaringen van collega's en elders in de zorg?

Een deel van de antwoorden ligt in het beter ontsluiten van interne en externe zorginhoudelijke kennis via een digitaal

Kennisplein (naast een groot aantal andere kennisactiviteiten die de organisatie in gang zette). De hoofdingrediënten van het Kennisplein (ontwikkeld vanaf 2011) zijn een kennisbank, een digitale vakbibliotheek met online vaktijdschriften en toegang tot binnen de organisatie lopende en afgeronde onderzoeken.

De zelf ontwikkelde kennisbank bevat bijna tweehonderd beschrijvingen van syndromen en stoornissen, begeleidingsadviezen, methodieken met achtergrondinformatie, artikelen, filmpjes en websites. Deze specialistische kennis is afkomstig van de eigen behandelaars zoals artsen en psychologen en wordt op het kennis- en leesniveau van de begeleiders beschreven door het Team Kennisbank. Het Team Kennisbank bestaat uit redacteuren met een zorgachtergrond, communicatiespecialisten en de vakbibliothecaris (allen parttime). Bij het ontsluiten van de kennis werken ze nauw samen met de beleidsadviseur kennismanagement en de beleidsadviseur onderzoek.

'Een groeiend aantal leertrajecten start met het uitvoeren van opdrachten in de kennisbank en vakbibliotheek'

Vakbibliotheek buiten de deur

Onderdeel van deze nieuwe ontwikkelingen op het gebied van digitaal kennis delen binnen de organisatie, was een grondige analyse van de bibliotheekvoorziening. Was een complete interne vakbibliotheek nog wenselijk en realistisch? Alliade besloot de bibliotheekcollectie na sanering onder te brengen bij Bibliotheekservice Fryslân (BSF). BSF verzorgt de afhandeling en distributie.

De vakbibliothecaris, ingeschakeld via Sterra (bureau voor informatiedienstverlening), verzorgt de collectievorming en digitale attenderingsservice op verschenen boeken, artikelen en symposia. De catalogus is gekoppeld aan het Kennisplein waarmee zoeken en reserveren voor elke medewerker mogelijk is.

De specialistische collectie werd extra toegankelijk gemaakt door rechtstreekse links vanuit kennisbankonderwerpen naar items in de catalogus. Wanneer een medewerker boeken of dvd's reserveert, stuurt BSF deze binnen twee dagen (mét retouretiket) naar het thuisadres van de medewerker. Een service die door de medewerkers hoog gewaardeerd wordt.

Door keuzes te maken over vorm en inhoud

van de dienstverlening en deze nog sterker te verbinden met andere kennis- én leerprocessen in de organisatie, was het mogelijk de bibliotheekvoorziening te behouden.

Lerende organisatie

Om de zorgmedewerker te helpen in zijn/haar professionele ontwikkeling, is een verdere integratie van leerprocessen en (content)systemen noodzakelijk. Deze verbinding is verwezenlijkt door de medewerker op elk moment in zijn leren te ondersteunen. Parallel aan het Kennisplein is door de opleidingskundigen afgelopen twee jaar in nauw overleg met de gebruikers een Leerplein ontwikkeld met daarin onder andere de online opleidingscatalogus, e-learning en het Leermanagement Systeem (LMS). Samen met het Kennisplein vormt dit sinds dit jaar het Kennis- & Leerplein. De verbinding tussen kennis en leren is nader ingevuld door onderwerpen in de kennisbank direct te linken naar de specifieke cursus in de opleidingscatalogus waar medewerkers zich direct kunnen inschrijven of kunnen starten met hun e-learningmodule.

Een groeiend aantal leertrajecten of cursussen start met het uitvoeren van opdrachten in de kennisbank en vakbibliotheek. Op deze manier doen trainers en cursisten de eerste ervaringen op met de principes uit het 'flipped classroom-model', waarbij cursisten meer zelfstudie doen en in klassikale bijeenkomsten de focus ligt op discussie en bespreken van casuïstiek.

Door laagdrempelige toegang tot content rondom kennis en leren kunnen medewerkers meer grip krijgen op de (door de organisatie verwachte) eigen regie op hun ontwikkeling. Het Kennis- & Leerplein faciliteert medewerkers zo in het vakbekwaam worden en blijven. En dus niet alleen klassikaal overdag. Maar ook op zelf gekozen momenten via kennisbank, e-learning en de vakbibliotheek die daarmee midden in het leerproces staat.

Verbinding met zorgproces

Een aandachtspunt bij het uitvoeren van verbetertrajecten in de zorg, is de bijdrage aan het zorgproces: de zorg aan de cliënt. Alliade realiseerde een koppeling tussen het ondersteuningsplan van de cliënt en de kennisbank. Het ondersteunings- of behandelplan is een van de belangrijkste 'docu-

menten' in de informatievoorziening tussen cliënt (en verwant), begeleider of verzorgende en behandelaar. Ook werden connecties gelegd tussen de zorgprocessen in het kwaliteitshandboek en de kennisbank. Beide verbindingen zijn noodzakelijk voor een optimaal gebruik van de kennisbank door de zorgprofessionals. Hun werkdruk biedt vrijwel geen ruimte om zomaar 'even te grasduinen in de kennisbank of vakbibliotheek'.

met gebruikers, ontwikkeling van content met de hulp van zorgmedewerkers en analyse van statistieken. Zo krijgen we een realistisch beeld van het werk van de zorgmedewerker en de benodigde ondersteuning daarin.

Mensenwerk

Zorg is mensenwerk. Datzelfde geldt voor opleiden en kennisdelen in de zorg. De

Uitdagingen

Het inrichten van een volledig geïntegreerd digitaal Kennis- & Leerplein is een belangrijke stap, maar niet het eindstation. Uitdagingen waar (zorg)instellingen als Alliade voor staan, zijn onder meer vragen rondom digitaal werken. Hoe kunnen we de digitale vaardigheden van de zorgmedewerkers naar een niveau tillen dat nodig is voor het functioneren in de steeds digitale zorg?

Een aspect waar bij de ontwikkeling van onze systemen nog meer de nadruk op moet liggen: ga uit van de gebruiker en niet van de technische mogelijkheden. Dat kan alleen maar als we nog beter weten hoe die gebruiker werkt, denkt, handelt en leert. Dit doen we onder meer door gesprekken

adviseurs van de afdeling Onderzoek & Ontwikkeling staan voor de uitdaging om na het realiseren van bovengenoemde verbindingen op hun expertisegebieden ook de verbinding met de gebruikers van hun dienstverlening aan te gaan. Zowel voor het scherp in beeld houden van de kennisvraag van de organisatie als voor het presenteren van de dienstverlening. Medewerkers blijken veel waarde te hechten aan 'het gezicht achter die dienstverlening'. Activiteiten die hiervoor uitgevoerd worden, zijn bijvoorbeeld deelname aan werkoverleggen, gebruikerspanels, feedback uit leertrajecten en een toolkit waarmee voorlopers binnen hun team of afdeling de meerwaarde van het Kennis- & Leerplein kunnen uitdragen. <

Sla als docent en media- en bibliothecaris de handen ineen

Bij lessen informatievaardigheden voor leerlingen en studenten draait het niet alleen om het vinden van bruikbare en betrouwbare informatie. Het aanleren van deze vaardigheden dient te worden gekoppeld aan vakinhoud. De samenwerking tussen mediathecaris / bibliothecaris en docenten is daarbij essentieel. Saskia Brand-Gruwel geeft handvatten om het curriculum voor lessen informatievaardigheden vorm te geven.

Saskia Brand-Gruwel *****

'Ik zit dagelijks op internet – en informatie zoeken en vinden is "no problem". Ik google gewoon even,' hoorde ik een student van een lerarenopleiding Nederlands onlangs zeggen. Voor wie met studenten (of middelbare scholieren) werkt is dit een veelgehoorde uitspraak. Studenten zeggen wel dat het makkelijk is om informatie te vinden, maar uit onderzoek (Brand-Gruwel, Wopereis, & Walraven, 2009) blijkt dat het niet eenvoudig is om bruikbare en betrouwbare informatie te selecteren. Zeker niet voor meer open en ongestructureerde opdrachten en al helemaal niet als studenten aan de slag gaan met het zoeken naar en in wetenschappelijke bronnen, noodzakelijk voor het schrijven van onderzoeksverslagen, afstudeerwerken of scripties. Niet alleen is de herkomst van veel infor-

matie op internet soms lastig te achterhalen, ook de betrouwbaarheid laat soms te wensen over. Juist bij opdrachten die tegenstrijdige gegevens opleveren, is het van belang dat leerlingen en studenten kritisch om kunnen gaan met de gevonden informatie. Het zoeken in wetenschappelijke databases maakt het zoekproces vaak nog complexer. Docenten hebben vaak te veel vertrouwen in hun studenten en leerlingen. Ze blijken in de praktijk vaak sneller met de computer dan de docenten, weten precies hoe een browser werkt en lijken dus zeer informatievaardig. Schijn bedriegt echter. Voor studenten en leerlingen is er nog veel winst te behalen als het gaat om het formuleren van goede zoekvragen, beoordelen van informatie en bronnen, kritisch selecteren, verwerken van de informatie en construe-

Saskia Brand-Gruwel is hoogleraar Onderwijs-wetenschappen bij het Wetten-instituut aan de Open Universiteit. Haar onderzoek richt zich op informatievaardigheden, digitale media en leren, en instructional design.

eren van kennis – kortom het gebied van informatievaardigheden.

Instructie in informatievaardigheden

Docenten geven allerlei opdrachten aan leerlingen en studenten waarbij ze informatie moeten zoeken. Het zoeken naar informatie voor deze vaak toch meer complexe taken leren ze niet vanzelf. Onderwijs in informatievaardigheden is nodig. De vraag is hoe je een curriculum voor het aanleren van deze vaardigheden kan vormgeven en welke didactische werkvormen daarbij het meest geschikt zijn.

Uit verschillende onderzoeken komen de volgende handvatten naar voren, die weer gebaseerd zijn op de meest recente theorieën voor instructieontwerp (Van Merriënboer & Kirschner, 2012):

- 1** informatievaardigheden koppelen aan de vakinhoud;
- 2** een stap-voor-stapaanpak;
- 3** kennis over informatievaardigheden.

Complexe vaardigheid

Het zoeken, vinden en verwerken van informatie kan worden getypeerd als een complexe vaardigheid. Op basis van onderzoek naar het zoekgedrag van studenten en leerlingen (Brand-Gruwel, Wopereis, & Walraven, 2009; Walraven, Brand-Gruwel, & Boshuizen, 2009; Van Strien, Kammerer, Schwind, Boshuizen, & Brand-Gruwel, 2014) is een model voor informatievaardigheden ontwikkeld. Daarbij blijkt dat studenten en leerlingen de meeste moeite hebben met de onderdelen 'formuleren van vragen', 'genereren van zoektermen' en 'beoordelen en selecteren van informatie'.

Foto: Brad Flickinger

1 Informatievaardigheden koppelen aan vakinhoud

Binnen verschillende instellingen, vooral in het hoger onderwijs, krijgen studenten aparte instructielessen informatievaardigheden. Die lessen worden veelal verzorgd door de mediathecaris of bibliothecaris. Op zich is dit een goede start, al heeft het weinig zin om informatievaardigheden alleen maar ‘los’ aan te leren. Aparte lessen ‘bronnen selecteren’ of ‘zoeken in wetenschappelijke databases’ beklijven niet goed.

Beter is het om informatievaardigheden te onderwijzen en aan te leren in de con-

text van een vakinhoud, met realistische opdrachten. Denk bijvoorbeeld aan het schrijven van een essay. Zo’n opdracht vraagt naast aandacht voor de vakinhoud ook aandacht voor de wijze waarop de informatie wordt vergaard en verwerkt. Leerlingen en studenten kunnen bijvoorbeeld een overzicht maken van de door hen geselecteerde bronnen, aangevuld met een reflectie waarom ze juist deze bronnen hebben gebruikt. Zo snijdt het mes aan twee kanten: dankzij die context verbeteren de informatievaardigheden en deze

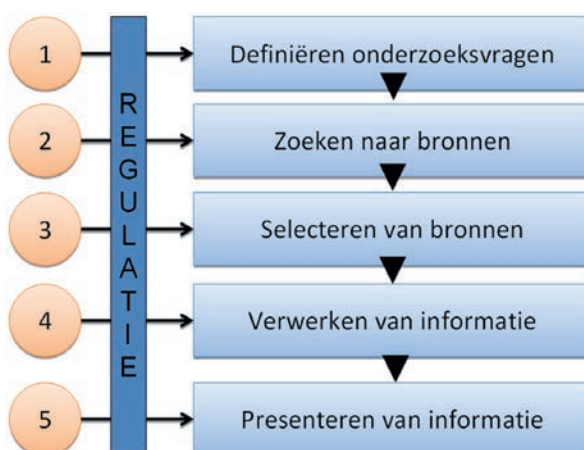
werkwijze komt de kennisconstructie ten goede.

Bij het integreren van informatievaardigheden in de vakinhoudelijke lessen of colleges is het belangrijk dat docent én mediathecaris of bibliothecaris goed samenwerken. Alleen op die manier kan datgene wat in de losse instructielessen is onderwezen, zoals een systematische aanpak, beklijven. Overigens dienen binnen de verschillende lessen en colleges dan wel dezelfde beoordelingscriteria te worden gehanteerd.

Proceswerkblad

Een ‘proceswerkblad’ blijkt te helpen bij het leren hanteren van een systematische (stap-voor-stap)aanpak. Proceswerkbladen zijn werkbladen waarop wordt aangegeven welke stappen doorlopen moeten worden. Tijdens het maken van opdrachten beantwoorden de leerlingen de vragen die betrekking hebben op de stappen.

De werkbladen kunnen in het begin uitgebreid zijn en alle stappen tot in detail bevatten. Gaandeweg kan de ondersteuning worden verminderd door de detailvragen weg te laten en alleen de hoofdvragen bij de stappen weer te geven. Belangrijk is dat leerlingen en studenten op het eind terugkijken hoe ze de stappen hebben uitgevoerd en waarom de uitvoering al dan niet succesvol was. Dit reflecteren is een belangrijk aspect in het aanleren van een goede aanpak.

2 Stap-voor-stap-aanpak

Bij het aanleren van complexe vaardigheden, zoals informatievaardigheden, is een systematische aanpak van belang. De volgende vijf stappen gebaseerd op het model van Van Merriënboer & Kirschner (zie kader) worden hierbij gehanteerd:

- > verhelderen van de zoekvragen;
- > zoeken naar bronnen;
- > beoordelen en selecteren van bronnen en informatie;
- > bestuderen van de gevonden informatie;
- > presenteren van de informatie.

Bij het uitvoeren van deze stappen is steeds

een aantal vragen leidend. Bij de stap 'beoordelen en selecteren van informatie' zijn dat bijvoorbeeld vragen als: Hoe bruikbaar is de informatie in het licht van de gestelde vragen? Hoe betrouwbaar is de informatie? Of, concreter: Wie is de auteur? Welke organisatie zit er achter deze site? Is het wel een primaire bron? En als het om wetenschappelijke bronnen gaat: Wat is de impact van het tijdschrift waarin het artikel staat? Plus: Hoe vaak wordt aan de publicatie gerefereerd?

Zeker jongere leerlingen tonen hier vaak

een weinig kritische houding. Bij het beoordelen gebruiken ze oppervlakkige criteria, zoals uiterlijk, lengte van de tekst en het taalgebruik. Bovendien hanteren leerlingen deze criteria vaak rigide, zoals 'een blogpost is altijd onbetrouwbaar'.

Verder nemen leerlingen en studenten uit zichzelf vaak te weinig tijd om de gevonden en geselecteerde informatie grondig te bestuderen en te verwerken. Een gemiste kans want juist deze stap zorgt ervoor dat vanuit de gevonden informatie kennis wordt geconstrueerd.

3 Kennis over informatievaardigheden

Kennis over informatievaardigheden ondersteunt het ontwikkelen van deze vaardigheden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de volgende kennisaspecten die een leerling of student dient te weten:

- > welke beoordelingscriteria kunnen gebruikt worden om informatie en bronnen te beoordelen;
- > wat is een zoekmachine of een website;
- > welk resultaat geeft het werken met

zoekoperatoren, zoals het gebruik van aanhalingstekens en woorden als OR of NOT in zoekmachines.

Deze kennis kan worden aangeboden in de vorm van een reader of website of kan samen met leerlingen en studenten worden ontwikkeld. Dit laatste kan bijvoorbeeld door samen mindmaps te construeren. Leerlingen en studenten krijgen hierdoor

meer inzicht in beoordelingscriteria ten aanzien van de bruikbaarheid en betrouwbaarheid van informatie. Tijdens klassikale discussies kunnen deze mindmaps worden uitgebouwd, waardoor een steeds uitgebreider raamwerk van criteria ontstaat. Op deze wijze bouwen leerlingen en studenten een eigen mentaal model, beklijft de inhoud van de mindmap beter en ervaren ze het als een gezamenlijk product.*

Tot slot

Voor het ontwerpen van onderwijs is de samenwerking tussen docenten en de media- of bibliothecaris essentieel. De laatste kan hierin het voortouw nemen en samen met docenten de aanzetten geven voor hoe de systematische aanpak in de verschillende vakinhouden kan worden verweven en hoe de docenten bij de beoordelingen van bijvoorbeeld werkstukken ook de informa-

tievaardigheden kunnen mee beoordelen. Hier ligt voor de media- en bibliothecarissen een uitgelezen taak om bij te dragen aan informatievaardige leerlingen en studenten.

* Voor docenten en leerlingen uit de bovenbouw van het voortgezet onderwijs en voor studenten in het hoger onderwijs biedt het boek *Word informatievaardig* (Brand-Gruwel & Wopereis, 2014) goede handvatten.

Referenties

-] Brand-Gruwel, S., & Wopereis, I. (2014). *Word informatievaardig: selecteren, beoordelen en verwerken van digitale informatie*, 2e druk. Groningen: Noordhoff.
-] Brand-Gruwel, S., Wopereis, I., & Walraven, A. (2009). A descriptive model of Information Problem Solving while using Internet. *Computers & Education*, 53, 1207-1217.
-] Van Merriënboer, J. J. G., & Kirschner, P. A. (2012). *Ten steps to complex learning* (2nd Rev. Ed.). New York: Routledge.
-] Van Strien, J. L. H., Kammerer, Y., Schwind, C., & Boshuizen, H. P. A., & Brand-Gruwel, S. (2014). *Biased evaluation on the web: Effects of prior attitudes and epistemic beliefs*. Manuscript submitted for publication.
-] Walraven, A., Brand-Gruwel, S., & Boshuizen, H. P. A. (2009). How students evaluate information and sources when searching the World Wide Web for information. *Computers & Education*, 52, 234-246.
-] Wopereis, I., Brand-Gruwel, S., & Vermetten, Y. (2008). The effect of embedded instruction on solving information problems. *Computers in Human Behavior*, 24, 738-752.

Onderzoeksweetje

Uit onderzoek (Walraven, Brand-Gruwel, & Boshuizen, 2009; Wopereis, Brand-Gruwel, & Vermetten, 2008) blijkt dat het werkt om instructies in informatievaardigheden te integreren in vakinhoudelijke lessen. In vijftien lessen geschiedenis over de Tweede Wereldoorlog in het voortgezet onderwijs leerden leerlingen niet alleen de vakinhoud, ook raakten ze bedreven in kritisch omgaan met informatie op internet. Deze groep leerlingen was na het volgen van de lessen meer kritisch dan de controlegroep en presteerde significant beter op het gezamenlijke geschiedenisproefwerk over de Tweede Wereldoorlog.

OCLC leden **onderzoeken** samen de trends voor de toekomst van alle bibliotheken.

Ze **delen** data, werkzaamheden en bronnen om tijd en geld te besparen en de dienstverlening voor hun gebruikers te verbeteren.

Dankzij hun gezamenlijke inspanningen zijn ze samen in staat de impact van bibliotheken te **vergroten**.

The world's libraries.
Connected.™

*Kom ook naar de EMEA Regional Council Meeting,
Florence, 10-11 februari 2015; meer informatie: oc.lc/EMEARC15*

www.oclc.org

Moritz Stefaner: 'Waarheid en schoon- heid zijn even belangrijk'

Moritz Stefaner (1977) heeft samen met Drew Hemment, ontwerper en oprichter van het innovatielab FutureEverything, en Studio NAND uit Berlijn furore gemaakt met het project Emoto. In dit project onderzoeken ze met behulp van het twitterverkeer tijdens de Olympische Spelen 2012 in Londen nieuwe mogelijkheden van storytelling. IP sprak met designer, consultant en onderzoeker Stefaner.

Door: Niall MacKellar

Wat houdt het project Emoto in?

'Het project Emoto (emoto2012.org) heeft de wereldwijde twitterberichten rond de Olympische Spelen 2012 in Londen vastgelegd in zowel een interactieve online visualisatie als een fysiek beeldhouwwerk. We hadden daarvoor de beschikking over 12,5 miljoen berichten die realtime werden gegenereerd en die de trending topics van dat moment verbeeldde.'
'De fysieke datasculptuur (zie foto) vormt de kern van de installatie. Zij bestaat uit zeventien objecten waarin alle tweets zijn vastgelegd die wij steeds op één dag hebben verzameld. Door middel van *heat maps* hebben we geprobeerd de meest interessante thema's eruit te lichten, zoals de bedreigingen aan het adres van de Britse schoonspringer Tom Daley.'

Jullie visualiseren de data zowel in digitale als fysieke vorm.

'Het project bestond uit drie onderdelen: een web-based applicatie, een digitale origami-achtige visualisatie en een fysieke datasculptuur. Tijdens de Spelen hebben we de emotionele respons realtime in een interactieve web-based applicatie gevisualiseerd. Onze infrastructuur maakte gebruik van de Twitter Streaming API. Die API zocht naar tweets over de Olympische Spelen en verdeelde deze in verschillende categorieën, van vrolijke tot boze berichten.'

'Deze gegevens werden gevisualiseerd op basis van een origami-achtige visualisatievorm, zodat je gemakkelijk kunt vergelijken hoe populair of controversieel verschillende onderwerpen waren op een bepaald moment tijdens de Spelen.'

'Daarnaast worden alle tweets in een soort stroomachtige berichtgeving gevisualiseerd waarbij er gebruik gemaakt wordt van het zogenaamde "inverse parallax"-effect. Dit betekent dat de belangrijkste tweets langer in beeld komen, terwijl minder geciteerde of genoemde tweets sneller passeren op de achtergrond. Verder probeerden we met dit project de vergankelijkheid van de digitale wereld – waarbij tweets voorbijvliegen en binnen een seconde weer verdwijnen – te combineren met de fysieke wereld. De informatie is nu in een blijvend object gegoten.'

Waarom hebben jullie deze visualisatie gemaakt?

'Het was spannend om te zien hoe de online reacties en de perceptie van de Spelen zouden verschillen van de berichtgeving in de traditionele media. De online gebeurtenissen van zo'n groots en mondiaal evenement zijn een fascinerende gegevensbron om mee te werken. Het unieke is dat de tijdlijn van de Olympische Spelen in onze visualisatie voor iedereen dezelfde is; op die manier kunnen we het commentaar en de tweets vergelijken met de gebeurtenissen die daadwerkelijk hebben plaatsgevonden. Zo komen patronen aan het licht bij bepaalde belangrijke gebeurtenissen of specifieke sporten.'

Beschouw je informatiedesign als kunstvorm?

'Voor mij zijn begrippen als waarheid en schoonheid even belangrijk. Als je een van deze vormen in een visualisatie gebruikt, is de visualisatie wat mij betreft nog niet compleet. Ik moet daarbij denken aan wat de beroemde ontwerper en systeemtheoreticus Richard Buckminster Fuller eens heeft gezegd. Hij dacht niet na over schoonheid wanneer hij begon met een ontwerp, machinebouw of architecturaal project. Zijn aandacht ging hoofdzakelijk uit naar de functie. Bleek het uiteindelijke ontwerp er niet mooi uit te zien, dan wist hij dat er iets niet klopte. Voor Buckminster Fuller was schoonheid, in zekere zin, een indicator van de functionaliteit en de waarheid. Design is veel meer dan alleen decoratie.'

'Vaak denken mensen dat design het verfraaien van een reeds bestaande structuur is. Suiker uit een ontworpen zakje dat je op het laatst nog aan de koffie kunt toevoegen. Dat is de verkeerde aanpak.'

'Een goed ontwerp is verweven met de inhoud dat het communiceert. Het bestaat uit het denken over wat te laten zien, wat weg te laten, wat te doen oplichten, hoe informatie te structureren; welk ritme, visuele flow en tempo je in je verhaal wilt hebben. Dat zorgt ervoor dat een ontwerp klopt.' <

Niall MacKellar
volgt de master
Information Design aan
de Design Academy
Eindhoven.

KENNIS IS KRACHT

De Engelse filosoof Francis Bacon (1561-1626) is beroemd geworden om zijn uitspraak 'scientia est potentia', 'kennis is macht'. Archivarissen wisten dat al lang. Archiefstukken als stadsrechten en resolutiën werden lang voor Bacon in goede, geordende en toegankelijke staat bewaard, enerzijds vanwege de daaruit voortvloeiende rechten en verplichtingen, anderzijds voor de onderbouwing van de macht. De gene die kennis kon nemen van deze rechten kon op basis daarvan macht uitoefenen.

Een fraai voorbeeld waarin zelfs de berging iets zegt over de context en interpretatie van het archief geeft Peter Horsman in zijn proefschrift 'Disordres ende abuysen, Archiefvorming en archivering in Dordrecht 1200-1920' (2009). In Dordrecht waren de charters geborgen in de 'ijzeren kast' in het stadhuis. De zorgvuldig bewaarde akten reflecteren vooral het zekerstellen in de landsheerlijke periode van de politieke, juridische en economische positie van de stad door het stadsbestuur. Waren aanvankelijk de sleutels van de kast in handen van (oud)schepenen en raden, vanaf 1452 waren de sleutels overgedragen aan de zes belangrijkste gilden. Eind jaren veertig van de zevende eeuw kwamen de gilden in conflict met de zittende regenten. Ze eisten de oude rechten op die de regenten hun zouden hebben ontnomen en eisten opening van de charterkast, waarvan ze overigens zelf de sleutels hadden. Het stadsbestuur zelf had dus geen rechtstreekse toegang tot de privileges!

In overdrachtelijke zin beheert de archivaris de sleutel tot de kennis. Alleen de archivaris/informatieprofessional heeft verstand

van de administratieve eigenaardigheden van een organisatie en kan op basis daarvan de toegang tot het archief beheersen.

Democratisering van de samenleving heeft ertoe geleid dat iedereen zonder aanzien des persoons recht heeft om de archieven in te zien. De archivaris bewaakt niet langer het archief zelf, maar kijkt of autoriteiten geen misbruik maken van hun macht om anderen de toegang tot archief te ontfemen en anderen het recht ontnemen om van archieven kennis te nemen. Dit proces van democratisering is nog lang niet ten einde.

De uitspraak van Francis Bacon kan beter worden herzien in: kennis is kracht. De archivaris is een professionele kenniswerker die bijdraagt aan een open samenleving. 'Kennis is kracht' wordt dan ook het thema van de KVAN-studiedagen op 8 en 9 juni 2015 in Amersfoort. Voor suggesties, vragen, reacties: info@kvandagen.nl

MET DE DOCUMENTAIRE

'ALLES IS INFORMATIE' HET LAND IN

In november konden we dan eindelijk onze documentaire 'Alles is informatie' aan de wereld laten zien. Na de 'officiële' première in Lantaren / Venster te Rotterdam en de tweede vertoning tijdens het KNVI NVBA SOD jaarcongres 'Daar staat een informatieprofessional voor' weten we ook hoe onze vakgenoten over de documentaire denken. Zelf waren we er wel van overtuigd dat we een interessant en relevant portret hebben gemaakt, maar gelukkig hebben we ook veel enthousiaste reacties ontvangen.

Rik Maes
@hoogleerling

Volgen

Alles is #informatie: een inspirerende film waaraan ik mijn bijdrage heb mogen leveren | vimeo.com/110982917

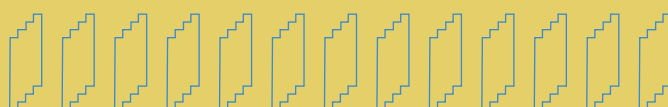
RETWEETS
24

FAVORIETEN
24

10:01 - 23 nov. 2014

De documentaire is inmiddels ook online beschikbaar voor iedereen. Je kunt hem zelf bekijken, maar beter is het om (gedeeltes van) de documentaire te laten zien aan collega's uit het proces en het management. Je vindt de documentaire op www.vimeo.com/110982917. Een kijkwijzer die je door de verschillende hoofdstukken heen leidt, staat op www.verenigungsod.nl. In het voorjaar van 2015 bieden we nog een aantal mogelijkheden om de documentaire te bekijken in het gezelschap van vakgenoten. De Vereniging SOD organiseert regionale sessies, waarbij enkele thema's van de documentaire middels een presentatie van een specialist en een 'round table' discussie verder worden uitgewerkt en concreet gemaakt. Uitnodigingen voor deze sessies volgen via onze website en de bekende social media-kanalen.

Referenties en pdf's organiseren

Tools als Papers 3 en Mendeley kunnen informatieprofessionals en hun klanten helpen met het verzamelen, beheren, verwerken en delen van referenties en bijbehorende pdf's. Een kritische blik.

Papers 3

Door: Alice Doek

Voor literatuuronderzoekers, informatieprofessionals en andere mensen die veel met pdf's werken, kan Papers voor Mac, iOS en Windows een uitkomst betekenen. Ik testte versie 3.2.4 op de Mac.

Papers importeert een kopie van de pdf's op jouw computer en geeft ze zo mogelijk metadata mee. Handmatig kun je pdf's toevoegen door ze vanuit een bestandenlijstje naar Papers te slepen.

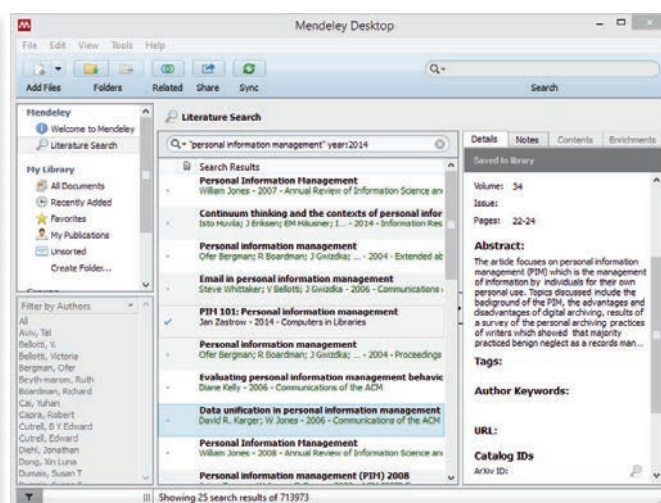
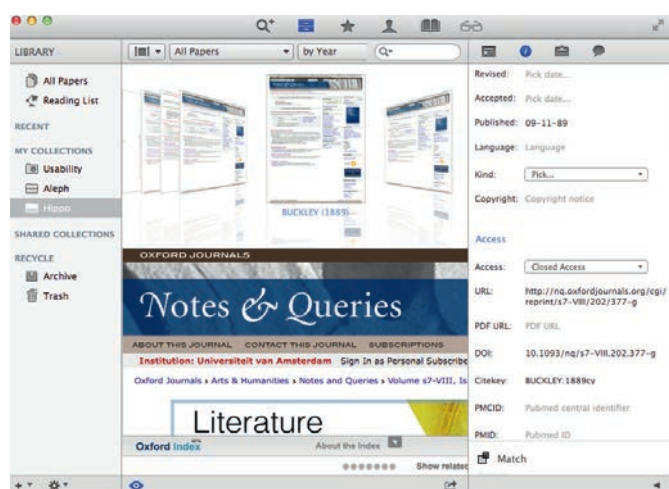
De handigste manier van collectie-opbouw werkt via de zoekfunctie. Papers kan zoeken in databases en de zoekresultaten binnenhalen. Als jouw instelling de full-text aanbiedt via een proxyserver, kan je collectie pdf's snel worden opgebouwd. Bij zoeken in Web of Science kreeg ik wel minder treffers dan wanneer ik die database via de UB-website doorzoek.

De verzameling kan worden georganiseerd (taggen, beoordelen, annoteren, in collecties opslaan) en bewerkt (metadata aanvullen, tekst

markeren, onderstrepen, doorhalen).

Je kunt een map in Dropbox aanwijzen waar de verzameling wordt bewaard. Het synchroniseren naar de iPad zou daarmee geruisloos moeten gaan; dit heb ik niet getest. Citeerfunctionaliteit, vergelijkbaar met EndNote en RefWorks, is ook meegeleverd. In Word roep je een Papers-zoekbalkje op. Een of meer verwijzingen naar je verzameling in de lopende tekst of in een voetnoot aanbrengen is daarmee een fluitje van een cent. Papers heeft 6.300 bibliografische stijlen onder de motorkap.

Het ziet er allemaal prachtig uit. En het zou ook allemaal heel prachtig zijn, als Papers maar wat zorgvuldiger zou werken. Waarom herkent het programma bij het importeren niet alle pdf's op mijn computer? Waarom komen bij een import vanuit Highwire auteursnamen niet mee? En waarom heeft Papers zoveel moeite met metadata van tijdschriftartikelen? Dat is de 79 euro niet waard. <

Mendeley

Door: Leen Liefsoens

De slagzin van Mendeley luidt 'Free reference manager and PDF organizer'. Hierin worden de functionaliteiten van de tool en het grootste voordeel al kenbaar gemaakt. Mendeley kan wat mij betreft niet tippen aan betaalde reference manager-software als Refworks, maar voor een gratis tool doet Mendeley wat het moet doen en het is makkelijk in gebruik.

Mendeley is er in een webbased versie, een desktopversie (Windows, Mac OS, Linux) en appversie (iOS). Alle versies werken met een aan te maken Mendeley-account. Er vindt synchronisatie tussen de verschillende versies plaats.

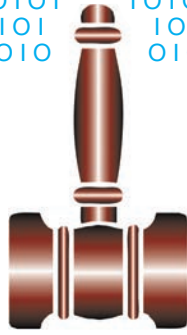
De verschillen met Papers wat betreft mogelijkheden voor het opslaan, beheren en delen van referenties zijn niet heel groot. Ik beperk me dan ook tot wat mij is opgevallen bij het uitproberen van de Windows-desktopversie. De interface is rustig en overzichtelijk met in de linkerkolom de map- en filteropties, in de

middenkolom de resultatenlijst en in de rechterkolom de details van het geselecteerde resultaat. In die laatste kolom kan je eenvoudig de metadata van je referentie aanpassen. Via de 'Related'-knop gaat Mendeley op zoek naar gerelateerde documenten voor het geselecteerde resultaat. Specifieke zoekopties kan je selecteren via het pijltje langs het zoekicoontje in de middenkolom, maar zoeken op het jaartal 2014 geeft (te) veel oudere resultaten. Ook een sorteroptie ontbreekt. Zoeken op een exacte woordcombinatie door middel van aanhalingstekens werkt wel.

PDF's openen in een aparte tab waarbij de annoteropties (selecteren, markeren en voorzien van eigen notities) zichtbaar worden. Markeren werkt alleen bij via de computer geïmporteerde pdf's. De externe plugins voor de browser en Word doen hun werk, importeren en exporteren van referenties, prima. <

Alice Doek en Leen Liefsoens zijn beiden redacteur van IP.

Linken is echt niet link

Door: Raymond Snijders

'Als je niet zeker weet of je materiaal op internet mag gebruiken voor eigen doeleinden, kijk dan of je er naar kunt linken. Linken naar iets dat online staat, is namelijk nooit een nieuwe openbaarmaking. Het mag dus gewoon.'

Dit neem ik altijd mee in mijn verhaal wanneer ik docenten en studenten over de beginselen van het auteursrecht vertel. Wel heb ik ontdekt dat er een paar mitsen en maren aan zijn toe te voegen. Want met de constatering dat linken nooit een nieuwe openbaarmaking kan zijn onderschatte ik één ding: de belangen die op internet kunnen spelen bij het linken naar content. Vooral als niet duidelijk is van wie de content is waarnaar gelinkt wordt.

Zo zijn embedded links ook een soort van hyperlinks, maar tonen ze content die op een andere site staat op de eigen site. Denk bijvoorbeeld aan een YouTube-filmpje, waarbij de bezoeker niet naar de oorspronkelijke site hoeft te gaan om het filmpje te bekijken. Als geëmbdede content ook nog eens omringd wordt door advertenties, leidt dat al snel tot problemen. Juridische problemen welteverstaan.

Dat je op heel verschillende manieren naar een link kunt kijken, bleek uit een strijd die een aantal Zweedse journalisten jarenlang heeft gevoerd met de website Retriever. Retriever biedt links (met beschrijving van de inhoud) aan naar artikelen van journalisten, waarbij

de links leiden naar de site van de desbetreffende krant waarin de artikelen gepubliceerd werden. Beide partijen streden over de typering van deze links. Betreft het hier een doorverwijzing? Of is er sprake van een auteursrechtelijke mededeling aan het publiek en dus van een nieuwe openbaarmaking waar een vergoeding voor betaald moet worden? Het Europese Hof van Justitie moest uiteindelijk uitsluitsel geven. Begin dit jaar oordeelde het Hof in het Svensson-arrest dat een link inderdaad een nieuwe openbaarmaking van een werk is – iets wat normaliter voorbehouden is aan de rechthebbende – maar dat dit niet onrechtmatig is zolang er geen nieuw publiek mee wordt bereikt. Anders gezegd: zolang een rechthebbende auteursrechtelijk beschermd materiaal vrij toegankelijk beschikbaar en dus voor iedereen op internet heeft gezet, mag je er naar linken. Immers: iedereen kon er sowieso al erbij. Is het materiaal niet vrij toegankelijk op internet gezet, bijvoorbeeld achter een betaalmuur? Dan omzeilt de link een toegang-beperkende maatregel – en is zij onrechtmatig omdat er een nieuw publiek wordt bereikt dat eerder geen toegang had tot het materiaal.

Linken naar vrij toegankelijk materiaal mag van het Hof ook 'wanneer de internetgebruikers op de betrokken link klikken, het werk verschijnt en daarbij de indruk wordt gewekt dat het wordt getoond op de website waar de link zich bevindt, terwijl dit werk in werkelijkheid afkomstig is van een andere website'. Daarmee lijkt het embedden van auteursrechtelijk beschermd materiaal ook toegestaan.

Deze uitspraak zou verregaande consequenties kunnen hebben

en naar aanleiding van een andere rechtszaak vroeg het Duitse Bundesgerichtshof daarom om een verduidelijking op deze uitspraak van het Europese Hof. Twee Duitse bedrijven hadden namelijk een promotievideo die op een site van een concurrent stond, zelf opnieuw (zonder toestemming) geüpload naar YouTube om die vervolgens weer te embedden op de eigen websites. Dat leverde de prejudiciële vraag op of dit wel of niet een inbreuk op het auteursrecht opleverde.

Eind oktober 2014 gaf het Europese Hof in het Bestwater-arrest antwoord op deze vraag en sloot aan bij de eerdere uitspraak in het Svensson-arrest. Het Hof concludeerde dat het embedden op een website van een openbaar toegankelijk beschermd werk op een andere website middels de zogenaamde 'framing-techniek' (zoals ook een YouTube-filmpje geëmbded wordt) geen inbreuk is zolang je daarmee geen mededeling aan een nieuw publiek doet en geen andere technieken gebruikt die de oorspronkelijke weergave van dat werk veranderen.

Ook nu weer blijft er wel wat ruimte in de interpretatie van de uitspraak van het Europese Hof. De vraag of er wel inbreuk gemaakt wordt als de content *onrechtmatig* en illegaal online is gezet – zoals in het geval van de promotievideo was gebeurd aangezien de eigenaar deze niet zelf op YouTube had gezet – blijft namelijk onbeantwoord.

De geleerde les: maak je als auteursrechthebbende jouw teksten, foto's of video's toegankelijk door deze openbaar online te zetten? Dan kun je niet optreden tegen een ander als die linkt naar jouw content of deze embedt op een andere site. Mijn eigen verhaal over auteursrecht hoeft ik dus niet aan te passen. Linken is namelijk definitief niet link. Tenzij je linkt naar 'link' materiaal, maar dat is een heel ander verhaal.

<

Raymond Snijders is senior informatiebemiddelaar bij Hogeschool Windesheim.

advertentie

Ondersteuning nodig bij het veranderen, optimaliseren of digitaliseren van uw informatievoorziening?

ADVIES

PROJECTMANAGEMENT

DETACHERING

Reekx

www.reekx.nl

Ik doe mee!

Ik ben KNVI-lid...

Ik ben lid van de afdeling Openbare Bibliotheken, omdat er binnen de OB wel wat meer aan professionalisering gedaan kan worden. De functie informatiemedewerker is de laatste jaren enorm veranderd, ik wil me ervoor inspannen om weer een gemeenschappelijk uitgangspunt te vinden dat die functie definieert.

Esther Valent

Ik ben student-lid van de KNVI omdat ik zo op de hoogte blijf van ontwikkelingen in het vakgebied. Ik bezoek ook graag het KNVI-congres vanwege de netwerkmogelijkheden en de interessante tracks en keynotes.

Frans Huigen

Hoewel er natuurlijk verschillende accenten zijn bij de diverse soorten bibliotheken, gaat het uiteindelijk om uitwisseling van kennis en ervaringen over informatiedienstverlening. Ik steek daarom ook graag mijn licht op bij de andere afdelingen.

Annemarie Koomen

En nu jij!
knvi.net/word-lid

KNVI

Koninklijke Nederlandse Vereniging
van Informatieprofessionals

PROFESSIONAL IN HET NIEUWS

Jantien Stoter (43) is sinds december 2013 hoogleraar geo-informatie en geeft leiding aan de sectie 3D GeoInformatie van de TU Delft. Op 29 oktober jl. hield ze haar oratie: 'Geo-informatie: van iedereen, voor iedereen'.

Kun je heel kort vertellen wat 'geodata' inhoudt?

'Geodata beschrijft informatie over objecten en verschijnselen die je door middel van coördinaten kunt positioneren op een kaart (x,y) of in de ruimte (z). Het specifieke van geo-informatie is dat informatie over verschillende domeinen heen met elkaar kan worden gecombineerd middels de locatiecomponent. Daardoor kunnen verrassende inzichten worden verkregen en worden innovaties gestimuleerd.'

Geodata voor iedereen?

'Een van mijn onderzoeksvragen is: op welke manier kunnen consumenten én professionals met ruimtelijke

vragen zo goed mogelijk worden bediend zonder dat ze iets hoeven te weten over de achtergronden van de data. Ik kijk daarbij vooral naar hoe we nieuwe domeinen (zoals zorg en energie) kunnen bedienen. Een andere richting van mijn onderzoek is 3D: hoe zorgen we ervoor dat de werkelijkheid niet steeds wordt platgeslagen om in onze kaart-gebaseerde werkprocessen en standaarden te passen. Maar dat we in plaats daarvan 3D als standaard-aanpak gaan gebruiken om onze complexe omgeving te plannen, beheren en voorspellen.'

Je houdt je bezig met geodata in 3D, 4D en zelf 5D. Wat houdt dat in?

'In 4D worden naast de x, y en z ook temporele aspecten, zoals de verlegging van een kadastrale grens of de constructie van nieuwe gebouwen, gemodelleerd als een dimensie. In 5D worden daar nog de verschillende detailniveaus die geodata kan aannemen ("schaal") aan toegevoegd. Meerdere detailniveaus en tijdstippen van 3D-informatie over wegen, gebouwen, eigendommen worden nu nog los opgeslagen. Ik onderzoek een manier om dit alles in één keer geïntegreerd in 5D vast te leggen.'

Hoe kijk je tegen open (geo)data aan?

'Open data is heel belangrijk voor innovaties. Daarbij gaat het niet alleen om het technisch beschikbaar

maken, maar ook om het zodanig beschikbaar stellen dat de eindgebruiker de data daadwerkelijk kan vinden en gebruiken. Daar is nog veel bewustwording voor nodig bij overheden. De wetenschap kan hierbij helpen door technische oplossingen te ontwikkelen voor het beschikbaar stellen van de enorme hoeveelheden 3D en 4D data.'

Van welke geodata maak je zelf het meest gebruik?

'Professioneel is dat de 1:10.000 data van het Kadaster en het Actuele Hoogtebestand van Nederland. In maart van dit jaar is deze laatste dataset landsdekkend als open data beschikbaar gekomen. Een internationaal unicum dat voor een heel land en in zo'n hoge resolutie – 8 hoogtepunten per vierkante meter – hoogtedata zijn ingewonnen. Rijkswaterstaat, de waterschappen en de provincies hebben deze data verzameld. Privé maak ik veel gebruik van geodata over verkeer, weer en voor navigatie.'

Wat wilde je vroeger worden?

'Astronaut. Het leek me geweldig om de wereld vanuit de ruimte te aanschouwen en hier allerlei proefjes te doen.'

Wat is je favoriete site?

'Blendle.nl geeft snel veel nieuwsfeiten. Bovendien kun je zelf kiezen voor meer diepgang over bepaalde onderwerpen.'

Welk ebook las je het laatst?

'Antonio van A.F.Th. van der Heijden.'

En welk papieren boek?

'De kracht van het NU van Eckhart Tolle.'

Heeft het papieren boek nog toekomst?

'Jazeker. Het lezen van een papieren boek geeft toch een andere tactiele sensatie.'

De beste app die je kent?

'Met apps als WhatsApp zijn er nieuwe manieren van communicatie ontstaan, met als bijproduct nieuwe netwerken en nieuwe manieren van werken. Mijn nationale en internationale netwerk zou tien jaar geleden lang niet zo dynamisch zijn geweest.'

Vertel iets verrassends over jezelf.

'Ik jog graag in de natuur. Daar krijg ik altijd de beste ideeën.'

Naam en leeftijd

Jantien Stoter (43)

Opleiding

Afgestudeerd in Fysische geografie (Utrecht), 1995; gepromoveerd in 2004 bij Geodesie, TU Delft op het onderwerp '3D cadastre'

Vorige en huidige baan en werkgever(s)

Professor 3D geo-informatie, onderzoeker Kadaster en onderzoeker Geonovum; hiervoor onder andere universitair hoofddocent geo-ICT bij Universiteit Twente en geo-ict'er bij ingenieursbureau Holland Railconsult en bij Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht

TERUGBLIK

Bijna 25 jaar werkte onderwijsmanager Jelke Nijboer bij de opleiding Media, Informatie en Communicatie (MIC) van de Hogeschool van Amsterdam. Eind november heeft hij zijn carrière in het onderwijs beëindigd omdat hij 65 wordt. Een terugblik.

Opgetekend door: Ronald de Nijs

Groente en fruit

'Na de hbo heb ik halverwege de jaren zeventig als marktonderzoeker op het gebied van groente en fruit gewerkt. Op een dag las ik een advertentie waarin de Openbare Bibliotheek Amsterdam een vakreferent voor de wetenschappelijke steunfunctie zocht. Als marktonderzoeker deed ik veel deskresearch en was een intensief gebruiker van (ministerie)bibliotheken. Die baan leek me dus wel wat. Hoewel ik geen vakdiploma's had, werd ik tot mijn verrassing aangenomen.'

Gastcolleges

'Vervolgens ben ik de GO-C-opleiding literatuuronderzoek gaan doen, waar ik gezelschap kreeg van diverse docenten van de bibliotheekopleidingen die de GO-C-opleiding verplicht moesten volgen. Via deze contacten ben ik gastcolleges gaan geven op de Frederik Muller Akademie (FMA) in Amsterdam. In 1980 kreeg ik een contract voor één uur per week (!) en pas begin jaren negentig ben ik – samen met Eric Sieverts [lid van de IP-redactie, RdN] – als voltijdsdocent bij de Hogeschool van Amsterdam (de FMA was inmiddels opgeslokt door de Hogeschool van Amsterdam) aan de slag gegaan.'

Lastige start

'Ik heb enorm moeten wennen aan de vergadercultuur en de snelle veranderingen in het ho-

ger onderwijs. Gaandeweg bleek ook nog eens dat het aantal studenten dramatisch afnam. Nee, het was niet zo'n lekkere start. Met de komst van Peter van Gorsel als nieuwe opleidingsdirecteur eind jaren negentig kwam er weer nieuw elan; de opleiding werd veel breder dan informatie, boekhandel en uitgeverij alleen en ging zich steeds meer op media richten. En met succes. Ook kreeg de opleiding in het Instituut voor Media & Informatiemanagement (MIM) een nieuwe vibe dankzij de komst van nieuwe, jonge docenten. Het werd steeds leuker!'

Onderwijsmanager

'In 2002 werd ik gevraagd om onderwijsmanager te worden van het MIM (nu: Media, Informatie

en Communicatie / MIC) en een geheel vernieuwde deeltijdopleiding op te zetten. Een onverwachte carrière stap, maar wel een die me goed is bevallen. Je werd daarin ook gestimuleerd om via managementopleidingen je kwaliteiten op dit gebied verder te ontwikkelen. Het mooie van deze functie was onder andere dat je high potentials kon stimuleren om te "groeien".'

Highlight

'Toen ik net bij de HvA werkte, vroeg mijn collega Ruud Bruyns of ik samen met hem een congres in Boedapest wilde organiseren. Daaruit is BOBCATSSS voortgekomen, een internationaal congres voor en door studenten en

vakgenoten en elk jaar in een ander land. Ik ben er al die tijd bij betrokken geweest en de laatste jaren zat ik in het bestuur van EUCLID die dit congres inmiddels onder haar vleugels had genomen. De twintigste editie in 2012 hebben we in Amsterdam gehouden. Het was een groot succes. Ik heb dit internationale werk altijd erg leuk gevonden.'

Archiefopleiding

'Na de fusie tussen de Archiefschool en HvA in 2009 kreeg ik ook de archiefopleiding onder mijn hoede. Studenten die naar het MIC gaan willen "iets" met media gaan doen, studenten Archivistiek weten precies wat ze willen worden. De archiefstudenten hebben vaak al een voortgezette opleiding, iets wat sinds een paar jaar in hun nadeel werkt: ze moeten nu 7500 euro collegegeld betalen. Slechts een paar studenten zijn nog bereid of in staat om dit fikse bedrag jaarlijks neer te tellen. Dat is jammer voor de HvA, en zeker ook niet goed voor het archiefveld.'

Informatievak

'De opleidingen zijn veel breder geworden. Het paradigma verschoof: informatie en media staan centraal, in alle mogelijke vormen en uitingen en niet gebonden aan plaats, tijd en sector. Het traditionele bibliotheekonderwijs is al bijna overal in de wereld verdwenen. Zelfs de Scandinavische opleidingen verschuiven richting media, informatie en communicatie. Er blijft zeker vraag naar breed opgeleide informatieprofessionals. De afgestudeerde informatie- en media-professional heeft, naar mijn mening, een schitterende toekomst voor zich.'

[illegible][illegible]

In het Verenigd Koninkrijk, waar de bibliotheken het ook niet makkelijk hebben, staan de opleidingen bij mijn weten niet onder druk. Ook niet in 'kleinere' steden als Sheffield en Edinburgh, laat staan Aberystwyth (18.965 zielen). Ik zie althans geregeld vacatures voor jong aanstormend talent voorbijkomen op Twitter en LinkedIn. Ook in de VS is kritieke massa genoeg. Bijna iedere zichzelf respecterende universiteit heeft een LIS-opleiding, al was het maar om de toekomstige medewerkers van de eigen universiteitsbibliotheek op te leiden. En neem de jongste EU-lidstaat, Kroatië. Nog geen vijf miljoen inwoners, een welvaartsniveau de helft van het onze, maar wel drie universiteiten waar je bibliotheek- en informatiewetenschap kunt studeren. Omdat, en nu komt het, geen bibliotheek je aanneemt in vaste dienst zonder een universitaire graad of althans de belofte er binnen afzienbare tijd een te halen. Eenmaal binnen verdien je een salaris waar je op verjaardagsfeestjes mee voor de dag kunt komen.

Bij ons in Nederland daalt in één jaar tijd het aantal werknemers in openbare bibliotheken met vijftien procent, veel harder dan het aantal volwaardige vestigingen. We zijn een vreemd volk. Tegen hoog water bouwen we een dijk. Infobesitas denken we tegen te kunnen houden met bibliorexia.

X
X
X
X
X
X
X

Karmac Groep

Pascallaan 68
8218 NJ Lelystad
Tel 0320-286969
info@karmac.nl
www.karmac.nl

De drie bedrijven die samen de Karmac Groep vormen, zijn uw partner bij duurzame oplossingen in document- en informatielogistiek. Door de jarenlange ervaring zijn wij uitgegroeid tot dé specialist op het gebied van informatielogistiek.

> BOEKEN- EN ABONNEMENTENSERVICE

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

Ilge Subscription Management

Postbus 87592
1080 JN Amsterdam
Tel 020-6441842
Fax 020-6444412
info@ilge.nl
www.ilge.eu

ILGE

subscription management

ILGE is al meer dan 25 jaar de meest persoonlijke, betrouwbare partner in abonnementenbeheer. Zowel openbare bibliotheken als medische en bedrijfsbibliotheken genieten van onze deskundige dienstverlening en scherpst mogelijke prijzen.

LM Information Delivery

Van Twickelostraat 13
7411 SC Deventer
info@LMinfo.nl
www.LMinfo.nl

information delivery

LM Information Delivery is al sinds 1972 een toonaangevende leverancier van informatiediensten. Een professionele klantenservice en geavanceerde technologische oplossingen vormen de basis van onze bedrijfsactiviteiten.

Van Dijk Zakelijk

Postbus 486
3990 GG Houten
Tel 088-2345900
Fax 030-6386958
klantenservice@vandijkzakelijk.nl
www.vandijkzakelijk.nl

Leverancier van vakinformatie. Laat het beheer over uw abonnementenpakket en boekbestellingen aan Van Dijk Zakelijk over, en creëer voor uzelf overzicht en kostenbesparing.

> CONSULTANCY > ADVIESBUREAU

Infomare

Postbus 333
4530 AH Terneuzen
Tel 0115-608699
www.infomare.eu

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
www.ingressus.nl

Reekx

Charlotte van Pallandtlaan 18
2272 TR Voorburg
Tel 070-3000684
E-mail: info@reekx.nl
www.reekx.nl

> ICT DIENSTVERLENING

BeeSmart

Pieter Bruegelstraat 14
7731 SK Ommen
Tel 088-2337627
Fax 088-2337650
info@beesmart.nl
www.beesmart.nl

BeeSmart is een innovatief ICT-bedrijf met unieke oplossingen voor o.a. cashless dienstverlening, outsourcing, compleet beheerde diensten op het gebied van gaming en wifi, maar ook oplossingen voor printing en telefonie.

> INFORMATIEPROVIDERS

> HOSTS

EBSCO Information Services

Postbus 204
1430 AE Aalsmeer
Tel 0297-386386
Fax 0297-386387
www.ebsco.nl

LM Information Delivery

Van Twickelostraat 13
7411 SC Deventer
info@LMinfo.nl
www.LMinfo.nl

> OPLEIDINGEN

> CURSUSSEN

> BIJSCHOLING

Erasmus Academie

Postbus 1738
3000 DR Rotterdam
Tel 010-4081839
info@erasmusacademie.nl
www.erasmusacademie.nl

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
www.ingressus.nl

GO opleidingen

Postbus 164
2270 AD Voorburg
Tel 070-3512380
Fax 070-3549789
www.GOopleidingen.nl

HvA / Archiefschool

Postbus 1025
1000 BA Amsterdam
Tel 020-5954788
www.archiefschool.nl

> PERSONEEL

> WERVING & SELECTIE

> DETACHERING

Ingressus

Postbus 2341
3000 CH Rotterdam
Tel 010-2060260
www.ingressus.nl

Randstad/ProBiblio

Opaallaan 1180
2132 LN Hoofddorp
Tel 023-5546275
www.probiblio.nl/randstad

Reekx

Charlotte van Pallandtlaan 18
2272 TR Voorburg
Tel 070-3000684
E-mail: info@reekx.nl
www.reekx.nl

> SOFTWARE

AXIELL ALM Netherlands BV

Postbus 1436
3600 BK Maarssen
Tel 0346-586800
Fax 0346-561655
www.adlibsoft.com

Infor Library and Information Solutions

Pettelaarpark 103
5216 PR 's-Hertogenbosch
Tel 073-6205222
Fax 073-6205298
www.vubis-smart.com

Librix

Postbus 102
7140 AC Groenlo
Tel 0544-471111
Fax 0544-465814
www.nedaplibrix.com

> UITGEVERS

ProQuest

The Quorum, Barnwell Road
Cambridge CB5 8SW
United Kingdom
Tel +44-(0)-1223215512
Fax +44-(0)-1223215513
www.proquest.com

Ook een vermelding van uw bedrijf?
Bel Esmeralda van Milgen bij Acquire Media op 038-4606384 of mail
evanmilgen@acquiremedia.nl.

- Opleidingsconcepten
- Opleidingsmaterialen
- Onderwijsontwikkeling
- Nederlandse Taal
- Taalophoging
- Inburgering
- Laaggeletterdheid
- Sterk naar Werk

- Persoonscertificering
- Toetsontwikkeling
- Digitaal Toetsen
- Praktijkexamens
- Onderwijsadvies
Buitenland
- Terugkeer begeleiding

- VMBO-tl
- HAVO
- VWO
- Thuisonderwijs
- Afstandsonderwijs
- Buitenlandse talen